

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА
ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 051 «Економіка»**

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: «Вплив діяльності ТНК на процеси глобалізації світової економіки»

здобувача: Чеботок Костянтина Костянтиновича

Наукова керівниця: канд.екон.наук, доцент Гордєєва Тамара Федорівна

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувачка кафедри: д.е.н., професорка Циганкова Т.М

Київ 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу**

**ОСВІТНЬО – ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ**

**«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
05 Соціальні та поведінкові науки
051 «Економіка»**

ПОГОДЖЕНО

Керівниця проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
«Міжнародна економіка»

_____Столярчук Я.М.

«_____»_____20__р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри міжнародної
торгівлі і маркетингу

_____Циганкова Т.М.

«_____»_____20__р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Здобувача вищої освіти Чеботок Костянтина Костянтиновича

денної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: «Вплив діяльності ТНК на процеси глобалізації світової економіки»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «14» лютого 2023р. № 293-ст
Кваліфікаційна бакалаврська робота виконувалася на матеріалах вторинних
джерел наукової і статистичної інформації.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні засади впливу діяльності ТНК на світові глобалізаційні процеси
-----------------	---

Розділ 2	Аналіз впливу провідних міжнародних ТНК на розвиток і глобалізацію світової економіки
-----------------	---

Об'єкт дослідження:	глобалізація світової економіки
Предмет дослідження:	є інвестиційна, торговельна, інноваційна діяльність ТНК і її вплив на глобалізаційні процеси у економіці
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	аналіз сучасного етапу глобалізації світової економіки на основі діяльності трансціональних компаній та визначення їх впливу на розвиток національних економік та, зокрема України.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1 розкрити сутність і прояви глобалізації світової економіки; обґрунтувати, що ТНК – ключові суб'єкти глобалізації світової економіки; виявити особливості впливу ТНК на розвиток і глобалізацію світової економіки;

У розділі 2 дослідити ключові тенденції і масштаби інвестиційної та торговельної діяльності провідних міжнародних ТНК; проаналізувати вплив провідних міжнародних ТНК на розвиток світової економіки; оцінити вплив діяльності ТНК на економіку України

Завдання підготувала

Наукова керівниця: _____

Гордєєва Т.Ф.

16 лютого 2023 р

Завдання одержав здобувач: _____

Чеботок К.К.

16 лютого 2023 р

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 63 сторінки, 7 таблиць, 7 рисунків, 1 додаток, список використаних джерел з 48 найменувань.

ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК НА ПРОЦЕСИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Об'єктом дослідження є глобалізація світової економіки.

Предметом дослідження є інвестиційна, торговельна, інноваційна діяльність ТНК і її вплив на глобалізаційні процеси у економіці.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи є аналіз сучасного етапу глобалізації світової економіки на основі діяльності транснаціональних компаній та визначення їх впливу на розвиток національних економік та, зокрема України.

Завданнями роботи є:

- розкрити сутність і прояви глобалізації світової економіки;
- обґрунтувати, що ТНК – ключові суб'єкти глобалізації світової економіки;
- виявити особливості впливу ТНК на розвиток і глобалізацію світової економіки;
- дослідити ключові тенденції і масштаби інвестиційної та торговельної діяльності провідних міжнародних ТНК;
- проаналізувати вплив провідних міжнародних ТНК на розвиток світової економіки;
- оцінити вплив діяльності ТНК на економіку України.

Отримані результати на основі використання сучасних методичних підходів можуть слугувати базою для прийняття рішень на рівні держав, міжнародних організацій та бізнесу конкретних країн.

Період виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи – лютий – червень 2023р.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2023р.

Рік захисту роботи 2023р.

Ключові слова: глобалізація світової економіки, транснаціональні корпорації, світова економіка, інвестиційна діяльність, торговельна діяльність, економіка України.

В і д г у к
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету Міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Чеботок Константина Константиновича

На тему: Вплив діяльності ТНК на процеси глобалізації світової економіки

1. Актуальність теми: Тема, присвячена впливу транснаціоналізації на розвиток глобальної економіки, є досить актуальною.
2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи: визначено ключові характерні риси діяльності ТНК, масштаби їх діяльності, напрямки впливу на глобалізаційні процеси у світовій економіці, зокрема, досліджено діяльність великих ТНК в Україні
3. Наявність самостійних розробок автора автором самостійно зібрана необхідна інформація, здійснено аналіз сучасних трендів у процесах транснаціоналізації, зроблено висновки
4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: висновки і рекомендації мають певну практичну цінність
4. Наявність недоліків: доцільно було б в процесі дослідження використати більше статистичної інформації; у роботі зустрічаються технічні похибки.
6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота відповідає вимогам, заслуговує позитивної оцінки і може бути допущена до захисту перед ЕК

Науковий керівник доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу,
доцент, канд.екон.наук

Гордєєва Т.Ф.

“ 5 ” червня 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПЛИВУ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК НА СВІТОВІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ.....	6
1.1. Сутність і прояви глобалізації світової економіки.....	6
1.2. ТНК – ключові суб’єкти глобалізації світової економіки.....	12
1.3. Особливості впливу ТНК на розвиток і глобалізацію світової економіки.....	20
2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПРОВІДНИХ МІЖНАРОДНИХ ТНК НА РОЗВИТОК І ГЛОБАЛІЗАЦІЮ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	27
2.1 Ключові тенденції і масштаби інвестиційної та торговельної діяльності провідних міжнародних ТНК.....	27
2.2 Вплив провідних міжнародних ТНК на розвиток світової економіки.....	36
2.3 Вплив діяльності ТНК на економіку України.....	44
ВИСНОВКИ.....	54
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	60
ДОДАТКИ.....	65

ВСТУП

У сучасній фазі світової економіки транснаціональні корпорації (ТНК) стали одним із головних рушіїв глобалізації. Вони представляють багатонаціональні компанії стали головним структурним елементом в економіці більшості країн, основною силою їхнього розвитку та ефективності. Інтернаціоналізація виробництва та капіталу, лібералізація зовнішньої торгівлі та поява транскордонних стратегічних альянсів поставили ТНК в центр глобального економічного розвитку. Сьогодні ТНК вирішують ключові виклики нового економічного та територіального поділу світу та створили найбільшу групу іноземних інвесторів та носіїв нових технологій як у виробничій, так і у невиробничій сфері.

Діяльність транснаціональних компаній має прямий вплив на платіжний баланс, обсяги виробництва, зовнішньоторговельний оборот, зайнятість та конкурентоспроможність економіки країни, що приймає. Інвестиції в конкретний сектор країни-реципієнта часто супроводжуються переміщенням робочої сили, технологій та інших ресурсів із країни походження, тому пов'язані з цим політичні фактори все частіше пояснюються здійсненням контролю за національною економікою. Для цього необхідний аналіз принципів та механізмів діяльності ТНК з метою вдосконалення державної політики їх регулювання та створення сприятливих умов для залучення капіталу до національної економіки. Це і визначило актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методологічні основи функціонування транснаціональних корпорацій визначили дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних вчених: І.Й. Гладій, В.Г. Карпенко, В. Рокоча, І.Б. Сорока, Д.А.Лук'яненко, Ю.В. Макогон, А.С. Булатов, В. Самофалов, Б.Ф.Бойко, М.Фрідман, І. Фішер, Дж. Даннинг, П.Дракер, Л. Девіс та ін. Разом з тим, постає необхідність поглибленого вивчення засад діяльності ТНК на сучасному етапі глобалізації світової економіки, а також визначення напрямків подальшого розвитку діяльності ТНК в Україні.

Мета дослідження – аналіз сучасного етапу глобалізації світової економіки на основі діяльності транснаціональних компаній та визначення їх впливу на розвиток національних економік та, зокрема України.

Завданнями дослідження були:

розкрити сутність і прояви глобалізації світової економіки;

обґрунтувати, що ТНК – ключові суб'єкти глобалізації світової економіки;

виявити особливості впливу ТНК на розвиток і глобалізацію світової економіки;

дослідити ключові тенденції і масштаби інвестиційної та торговельної діяльності провідних міжнародних ТНК;

проаналізувати вплив провідних міжнародних ТНК на розвиток світової економіки;

оцінити вплив діяльності ТНК на економіку України.

Об'єктом дослідження є глобалізація світової економіки.

Предметом дослідження є інвестиційна, торговельна, інноваційна діяльність ТНК і її вплив на глобалізаційні процеси у економіці.

Методи дослідження: аналізу (для дослідження торговельної і інвестиційної діяльності ТНК), статистичного аналізу (для виявлення тенденцій у міжнародному інвестуванні, міжнародній торгівлі, зайнятості, в оцінці масштабів і напрямків впливу ТНК на глобалізаційні процеси); метод аналізу кейсів (для вивчення діяльності конкретних ТНК (Walmart, Macdonalds, Nestle, Coca-Cola); компаративний аналіз (для порівняння діяльності різних ТНК, їх стратегій та впливу на глобалізацію)

Теоретична, методична та практична значущість роботи полягає у систематизації знань щодо процесів глобалізації і ролі ТНК у цьому, використанні сучасних методичних підходів до обробки великих обсягів статистичної інформації. Отримані результати можуть слугувати основою для прийняття рішень на рівні держав, міжнародних організацій та самого бізнесу конкретних країн.

Інформаційна база дослідження: звіти провідних ТНК, матеріали міжнародних організацій, урядових структур, консалтингових компаній, наукові статті та монографії.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Кількість сторінок в роботі 63 ; кількість рисунків 7; таблиць - 7 ; додатків - 1; кількість джерел у списку використаних джерел – 48.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПЛИВУ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК НА СВІТОВІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

1.1. Сутність і прояви глобалізації світової економіки

Глобалізація - це процес інтеграції економіки, культури, технологій та інших аспектів суспільства на світовому рівні. Вона охоплює зближення і взаємозалежність країн і регіонів через зростаючу міжнародну торгівлю, фінансові потоки, технологічний прогрес, транснаціональні корпорації та інші форми співробітництва.

Глобалізація сприяє зростанню обміну товарами, послугами, капіталом і інформацією між країнами. Вона підтримує зростання світової економіки і сприяє розподілу ресурсів, ідей та інновацій. Глобалізація також зумовлює зміни в культурних цінностях, нормах та способах життя населення.

Глобалізацію сприймають як двобічний процес. З одного боку, вона може мати позитивний вплив, сприяючи економічному зростанню, технологічному прогресу, підвищенню життєвого рівня, зближенню культур і покращенню комунікації між народами. З іншого боку, глобалізація може мати негативні наслідки, такі як соціальні нерівності, втрата робочих місць, екологічні проблеми та втрата культурної ідентичності.

Глобалізація є складним процесом, який має вплив на різні аспекти життя суспільства. Вона продовжує еволюціонувати і викликає широкий спектр дискусій та дебатів щодо її наслідків та оптимальних стратегій реагування.

Під глобалізацією світового господарства розуміють процес посилення взаємозв'язку національних економік країн світу, що знаходить своє вираження в утворенні світового ринку товарів і послуг, фінансів; становленні глобального інформаційного простору, перетворенні знання в основний елемент суспільного багатства, виході бізнесу за національні кордони через формування ТНК, впровадженні і домінуванні в повсякденній практиці міжнародних відносин і

внутрішньополітичного життя народів принципово нових і універсальних ліберально-демократичних цінностей тощо. [2]

Глобалізація світової економіки - це процес зростання взаємозалежності економік різних країн у світі та збільшення обсягів транснаціональної торгівлі, інвестицій та пересування капіталу. Глобалізація стала можливою завдяки розвитку технологій та зменшенню обмежень на міжнародну торгівлю.

Основні прояви глобалізації світової економіки:

- Міжнародна торгівля: глобалізація світової економіки призвела до збільшення обсягів торгівлі між країнами. Більше товарів та послуг знаходяться на міжнародних ринках, де їх можуть придбати покупці з будь-якої точки світу.

- Інвестиції: глобалізація також призвела до збільшення обсягів інвестицій між країнами. Компанії можуть інвестувати в інші країни, щоб отримати доступ до нових ринків та ресурсів.

- Розвиток технологій: глобалізація сприяє поширенню технологій та знань між країнами. Компанії можуть використовувати передові технології з інших країн, щоб покращити свою продукцію та конкурентоспроможність.

- Переміщення робочої сили: глобалізація призвела до зростання міграції робочої сили між країнами. Робітники можуть переселятися в пошуках кращих умов праці та зарплат.

- Конкуренція: глобалізація призвела до збільшення конкуренції між компаніями з різних країн. Це може сприяти покращенню якості товарів та послуг, а також зниженню цін на них. З іншого боку, це може призвести до зменшення кількості робочих місць у країнах з високими витратами на працю та до зростання нерівності в оплаті праці між країнами.

- Фінансові потоки: глобалізація світової економіки сприяє збільшенню фінансових потоків між країнами, що може мати як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, це може стимулювати економічне зростання та розвиток країн. З іншого боку, це може призвести до фінансових криз, коливань валютного курсу та інших проблем.

- Стандартизація: глобалізація також призводить до стандартизації продукції та послуг, що зробило їх більш доступними та зрозумілими для споживачів у всьому світі.

У цілому, глобалізація світової економіки має як позитивні, так і негативні наслідки, і вимагає уважного та збалансованого підходу для мінімізації її негативних впливів та забезпечення максимальної користі для всіх країн та народів.

Наприклад, глобалізація може сприяти підвищенню рівня життя, забезпеченню доступності якісних товарів та послуг, розширенню можливостей торгівлі та інвестування, зростанню рівня технологічного розвитку та наукових досліджень. З іншого боку, вона може призвести до зростання нерівності в розподілі багатства та можливостей, експлуатації ресурсів країн-експортерів, загострення конкуренції та зниження якості продуктів у пошуку максимального зиску.

Також варто враховувати, що глобалізація не тільки економічна, але й соціальна та культурна. Вона призводить до зближення культур та народів, сприяє взаємному відкриттю та розумінню, але також може призвести до культурного гомогенізації та загострення конфліктів на основі релігійних, етнічних та культурних відмінностей.

У загальному розумінні глобалізація - це процес підвищення взаємозв'язків та взаємозалежності між країнами, що має як позитивні, так і негативні наслідки. Істотною умовою максимізації позитивних ефектів є здатність країн пристосовуватися до викликів та можливостей, які надає глобалізація, та забезпечення мінімізації негативних наслідків.

Одним з проявів глобалізації є зростання міжнародної торгівлі. Глобалізація забезпечує зростання експорту та імпорту товарів і послуг між країнами, забезпечує зростання економічної активності та стимулює економічний розвиток. Міжнародна торгівля дозволяє країнам зосередитися на виробництві тих товарів, виробництво яких у них є конкурентним перевагою, та імпортувати ті товари, які вони не можуть виробляти ефективно, або які можуть отримати від інших країн за меншу ціну.

Інший прояв глобалізації - це зростання міжнародного інвестування. Глобалізація сприяє зростанню кількості іноземних інвестицій у розвинуті та розвиваючі країни. Іноземні інвестиції можуть допомогти розвивати нові галузі економіки, забезпечувати робочі місця та підвищувати рівень життя населення.

Третім проявом глобалізації є зростання міжнародної міграції. Глобалізація сприяє зростанню кількості людей, які переїжджають на постійне місце проживання в інші країни. Це може бути пов'язано з пошуком кращої роботи, освіти, більш високого рівня життя та інших причин. Міжнародна міграція може приносити як позитивні, так і негативні наслідки для країн-емігрантів та країн-іммігрантів.

Глобалізація також сприяє зростанню впливу міжнародних корпорацій

Цей вплив міжнародних корпорацій проявляється у багатьох аспектах, наприклад, у зростанні їх розміру та значення в економіці, в інтеграції міжнародних ринків, у зростанні виробництва та споживання стандартизованих товарів та послуг, у поширенні технологій та знань, які забезпечують продуктивність та конкурентоспроможність підприємств, а також у впливі на глобальні питання, такі як екологічна стійкість, соціальна відповідальність та економічна рівність.

Позитивними наслідками є зростання економічної активності, збільшення обсягів торгівлі, створення нових робочих місць та підвищення рівня життя населення. Однак, негативні наслідки можуть включати такі проблеми, як зростання нерівності, експлуатація праці, екологічні проблеми, культурна асиміляція та втрата національної ідентичності.

Крім того, важливо звернути увагу на соціальні наслідки глобалізації. На думку деяких дослідників, глобалізація може призвести до збільшення соціальних нерівностей, зменшення зайнятості та зниження рівня життя в окремих країнах. Тому важливо розглядати глобалізацію не тільки з економічної, але й з соціальної та політичної точок зору.

Також важливо пам'ятати, що глобалізація має різні відтінки в різних країнах та регіонах світу. Наприклад, країни з розвинутою економікою мають більше можливостей виграти від глобалізації, ніж країни з менш розвинутою

економікою. Тому важливо забезпечувати більш рівні умови для різних країн та груп населення, щоб забезпечити сталий та збалансований розвиток всього світу.

Основні ознаки процесу глобалізації:

- взаємозалежність національних економік та їхнє взаємопроникнення, формування міжнародних виробничих комплексів поза національними кордонами;
- фінансова глобалізація – зростаюча фінансова єдність та взаємозалежність фінансово-економічних систем країн світу;
- послаблення можливостей національних держав щодо формування незалежної економічної політики;
- розширення масштабів обміну та інтенсифікація процесів руху товарів, капіталів, трудових ресурсів;
- створення інституцій міждержавного, міжнародного регулювання глобальних проблем;
- тяжіння світової економіки до єдиних стандартів, цінностей, принципів функціонування. [9].

На рівні галузі глобалізація визначається тим, наскільки конкурентоспроможність компанії всередині галузі в даній країні взаємопов'язана з її конкурентоспроможністю в іншій країні. Чим більше глобалізована галузь промисловості, тим більше переваг отримує компанія від внесеної технології, виробничого процесу, фабричної марки. Глобалізовані галузі промисловості мають тенденцію домінувати на кожному ринку одним і тим самим набором глобальних компаній, які координують між собою стратегічні дії в усіх країнах своєї активності.

Глобалізація на рівні окремої країни характеризується ступенем взаємозв'язку її економіки зі світовою економікою в цілому. Незважаючи на зростання глобалізації світової економіки, не всі країни в однаковій мірі інтегровані до неї. Існують декілька головних показників, що визначають ступінь інтегрованості економік різних держав у глобальну економіку, серед яких:

- співвідношення зовнішньоторговельного обороту і ВВП;

- прямі іноземні інвестиції (ПІІ), які спрямовуються в економіку країни і з країни, та портфельні інвестиції;

- потік платежів роялті в країну та з країни, що пов'язані з переданням технологій.

Світова практика доводить, що вииграш від глобалізації розподіляється далеко не рівномірно між країнами та суб'єктами економічної діяльності.

Цей процес можна прослідкувати за такими напрямками:

- концентрація в постіндустріальному світі більшої частини інтелектуального і технологічного потенціалу людства;

- зосередження основних торговельних потоків в межах співдружності розвинених держав;

- замикання інвестиційних потоків;

- спрямованість міграційних потоків з країн "третього світу" в розвинені регіони планети.

Таким чином, в глобальній економіці на сьогодні має місце господарська система, в якій економічний і соціальний розвиток більшої частини людства знаходиться в жорсткій залежності від прогресу постіндустріального світу і від його можливості впливати на події в решті регіонів планети. Безумовно, господарські і інформаційні зв'язки стають все більш інтенсивними, проте їх значення в рамках різних соціально-економічних систем залишаються діаметрально протилежними. В середині постіндустріального світу глобальні тенденції призводять в кінцевому результаті до зближення рівнів розвитку окремих країн і їх жорсткого протистояння з рештою світу. У всепланетарному масштабі кожен новий прояв глобалізації каталізує формування однополюсного світу, в якому глобального значення може набувати лише його центр, як постіндустріальна складова.

Отже, глобалізація світової економіки є складним процесом, який має як позитивні, так і негативні наслідки. Важливо забезпечувати баланс між цими наслідками та враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін, щоб максимально використовувати переваги глобалізації та мінімізувати її негативний вплив на

людей та середовище. Тільки так можна забезпечити благополучний розвиток всього світу.

1.2. ТНК – ключові суб'єкти глобалізації світової економіки.

ТНК (транснаціональні корпорації) дійсно є ключовими суб'єктами глобалізації світової економіки. Це компанії, які мають підприємства, офіси та інші структури в багатьох країнах світу і здійснюють міжнародну торгівлю та інвестиції.

ТНК мають значний вплив на глобальну економіку, вони є ключовими гравцями на міжнародних ринках, контролюють значну частину світових виробничих потужностей та мають великий вплив на глобальну торгівлю та інвестиції. Оскільки вони мають значний вплив на політику. Вони можуть впливати на уряди та міжнародні організації, зокрема через лобіювання та фінансову підтримку кандидатів та партій. Можуть впливати на розвиток технологій та наукових досліджень, вкладаючи значні кошти у дослідження та розробки нових продуктів та технологій. Це може мати позитивний вплив на економіку та розвиток нових інновацій.

Вони зазвичай мають значну фінансову потужність та ресурси, що дозволяє їм здійснювати інвестиції в розвиваючі країни, розвивати нові технології та створювати нові робочі місця.

Також мають значний вплив на міжнародну торгівлю та інвестиції через свою здатність здійснювати масштабні та складні операції в різних країнах. Вони можуть експортувати та імпортувати товари та послуги з усього світу, створювати транснаціональні ланцюжки постачання та забезпечувати розподіл продукції в різних країнах. Здійснювати прямі інвестиції в інші країни, засновуючи підприємства, придбуючи активи та укладаючи угоди з місцевими партнерами. Це може мати позитивний вплив на економіку країн, оскільки створює нові робочі місця, розвиває місцеву інфраструктуру та підвищує економічну активність.

Проте, важливо відзначити, що вони можуть мати значний вплив на права людини та соціальні стандарти, зокрема через експлуатацію робочої сили, порушення прав працівників та зниження зарплат. Також, діяльність ТНК може мати вплив на культурну спадщину та ідентичність країн та регіонів.

Однак, на думку деяких експертів, діяльність ТНК може мати негативний вплив на економіку, особливо у країнах з низьким рівнем розвитку та слабкою економічною стабільністю.

Їх діяльність може також мати негативний вплив на країни та регіони, де вони працюють. Наприклад, вони можуть витіснити місцеві компанії та знижувати конкуренцію на місцевих ринках, що може призвести до зменшення вибору та зростання цін для споживачів. Також, діяльність ТНК може мати негативний вплив на довкілля та природні ресурси, зокрема через викиди шкідливих речовин та забруднення водних джерел та повітря.

Процеси глобалізації світової економіки викликали певні зрушення в структурі керуючих інститутів, які більш за все стосуються двох її рівнів – національних господарств і міжнародних організацій. Підсилення взаємозалежності національних економік, інтенсифікація різних форм міжнародних економічних відносин, загострення глобальних проблем людської цивілізації, що стосуються всіх країн світу, призвели до необхідності покладання на міжнародні організації багатьох функцій суспільного контролю за економікою та соціальною сферою життя суспільства, які традиційно належали національним державам. Дійсно, нейтралізація провалів ринків, які є переважно національними і функціонують в межах окремої країни, можлива і необхідна на національному рівні. Якщо ж ринки стають глобальними, то і виправлення провалів ринків, які стали глобальними, оптимально здійснювати на міжнаціональному/наднаціональному рівні [14, с.25].

До епохи глобалізації провідну роль відігравали національні економічні відносини. Найбільш розвинені в той чи інший період національні господарства багато в чому визначали характер, форми і механізми міжнародних відносин. Внутрішньоекономічні відносини були первинними, міжнародні – вторинними.

Однак, по мірі формування глобальних фінансових і товарних ринків і глобальних виробничо-збутових структур (провідні ТНК) всесвітні економічні відносини дедалі більше набували ролі провідних, тоді як внутрішньодержавні відносини, навіть дуже великих і економічно найбільш розвинених країн, не кажучи вже про решту, змушені пристосовуватись до реальної економіки.

У відповідності з принципом системного підходу, світове господарство – органічна цілісність. Відмінності національного та світового господарства представлено в таблиці 1.1.

Національні господарства відрізняються один від одного багатьма природними, економічними, соціальними та історичними характеристиками. Як стверджують Грязнова А.Г. та Чечелева Т.В., “...кожне національне господарство унікальне, воно вносить і може внести свій, специфічний внесок у світову економіку” [15, с.225-225].

Таблиця 1.1 - Характеристика відмінностей національного та світового господарства

Ознака порівняння	Національне господарство	Світове господарство
1. Характеристика мови, національності, культури	Одна основна мова, національність, культура	Багатомовність, багатонаціональність, багатокультурність
2. Наявність політичних чинників	Політичні чинники відносно неважливі	Політичні чинники життєво важливі
3. Втручання держави в діяльність підприємств	Національні економічні плани, урядовий вплив на рішення бізнесу є звичайним явищем	Відносна свобода від урядового втручання

Продовження таблиці 1.1

4. Валюта	Одна валюта	Багаточисельність валют, що вирізняються стабільністю та реальною вартістю
нака порівняння	Національне господарство	Світове господарство
5. Правила бізнесу	Є чітко розробленими	Є різними, змінними

Джерело: складено автором за [48].

Протягом століть національні фінансові системи функціонували переважно всередині країн і відповідно контролювались державними структурами. Але в сучасних умовах, коли сформувалась світова фінансова система, національні держави із своїми регулюючими механізмами перетворились на елементи глобального фінансового середовища. Сьогодні окремі країни неспроможні поодиноці не тільки регулювати, але й контролювати в колишніх масштабах свою внутрішню фінансову сферу [16].

В умовах глобалізації економіки на арену міжнародних економічних відносин виходять нові суб'єкти господарської діяльності. Це, перш за все, транснаціональні корпорації, які здійснюють обіг своїх фінансів в багатьох країнах і створюють об'ємні економічні сфери, в рамках яких організовано циркулюють найновіші технології і великі фінансові потоки.

В ситуації, що склалась у зв'язку з розпадом соціалістичної системи господарства, саме ТНК є рушійною силою зростаючої глобалізації світогосподарських процесів, динамізму та відкритості світової економіки.

Розрізняють два види міжнародних корпорацій.

1. Транснаціональні корпорації (ТНК) – національні за капіталом (тобто, головна компанія належить одній країні) і міжнародні за сферою своєї діяльності (інвестиції здійснюються в багато країн світу).

2. Мультинаціональні корпорації (МНК) – міжнародні і за капіталом, і за сферою своєї діяльності (головна компанія належить капіталу декількох країн, інвестиції також здійснюються по всьому світі).

Переважає більшість сучасних міжнародних корпорацій мають форму ТНК, хоча в сучасних умовах ці відмінності поступово зникають. Кожна ТНК розпочинала свою діяльність як звичайна компанія, яка діяла в одній галузі на внутрішньому ринку. На певному етапі розвитку конкуренція і прагнення до розширення економічної влади підштовхували її до розширення і освоєння інших галузей і закордонних ринків. Корпорація диверсифікувалась і набула характеристики конгломерату, однак всі її відділення і філіали залишались досі в одній країні. Врешті-решт, подальший розвиток великої корпорації, зазвичай, пов'язаний з використанням переваг транснаціоналізації. На даному етапі корпорація стає транснаціональною і використовує стратегії транснаціоналізації. Це, звичайно, не означає, що ТНК відкидає всі попередні стратегії. Вона використовує весь спектр корпоративних стратегій – від внутрішньогалузевих до транснаціональних.

Таким чином, під транснаціональною корпорацією розуміється велике фінансове, виробниче, науково-технічне, торгово-сервісне об'єднання, яке здійснює свої операції як в країні базування, так і в багатьох закордонних країнах. Його відрізняє складна організаційно-управлінська структура, в яку входить власне виробнича, банківська, інвестиційна, торгово-рекламна діяльність, проведення науково-дослідницьких розробок, підготовка кадрів [14, с.182].

Якщо в 1970 р. у світі нараховувалось всього 7,3 тис. ТНК з 27,3 тис. їх закордонними філіалами філіалів. В 2023 за даними Конференції ООН із торгівлі та розвитку (UNCTAD), у світі нараховується понад 82 000 ТНК і понад 810 000

філій. В закордонних філіалах ТНК було задіяно близько 54 млн. працівників, а обсяг продажу закордонних філіалів більш, ніж вдвічі більше за обсяг світового експорту.[20].

Транснаціональні корпорації контролюють до половини світового промислового виробництва, 63 % внутрішньої торгівлі, а також приблизно 4/5 патентів і ліцензій на новітню техніку, технології і ноу-хау. Під контролем ТНК знаходиться 90 % світового ринку пшениці, кави, кукурудзи, лісоматеріалів, тютюну, джуту і залізної руди, 85 % – ринку міді та бокситів, 80 % – чаю і олова, 75% – ринків бананів, натурального каучуку і сировини нафти. Половина американського експорту здійснюється американськими та іноземними ТНК. У Великобританії ця частка досягає 80 %, а в Сінгапурі – 90 %. Більша частина платежів, пов'язаних з трансфертом нових технологій, здійснюється всередині ТНК. В США частка ТНК в трансфертах технологій складає 80%, у Великобританії – 90 % [17, с.18].

На 600 найкрупніших ТНК припадає в даний час одна п'ята частина додаткової вартості в світі, три четверті торгівлі, причому міжнародна торгівля складає 40 % торгівлі США, Японії і Західної Європи [18, с. 6-7].

Саме ТНК відіграють активну роль в міжнародних стратегічних корпоративних альянсах – союзах (угодах) між ТНК, а також між ТНК і окремими великими національними фірмами [17, с. 10].

Акціонерна форма капіталу (підприємства) призводить до зростання значення контролю. У відповідності з юридичними нормами, що регулюють діяльність акціонерних товариств, контролюючі функції формально належать акціонерам, але реальні важелі контролю знаходяться в руках володарів контрольного пакета акцій. Оскільки в акціонерні товариства об'єднуються не особи, а капітали, то при прийнятті рішень на загальних зборах голосують не особи, а акції. У ТНК контроль здійснюється не шляхом володіння індивідуальним пакетом акцій, а шляхом об'єднання великих пакетів голосуючих акцій, які належать декільком акціонерам, в тому числі, фінансовим інститутам. У великій фірмі можна виявити ряд центрів контролю. За належністю капіталу і за контролем

ТНК можуть бути національними, змішаними (СП, в т.ч. за участю держави, багатонаціональні компанії) та іноземними.

Одним з принципів створення ефективних організаційних структур, який застосовують ТНК у своїй діяльності, є те, що необхідно орієнтуватись на мінімальне число рівнів управління та широку зону контролю [19, с.428].

Тобто, характерною рисою ТНК є інтернаціональний (багатонаціональний) капітал та груповий наднаціональний контроль.

Через систему участі і цілого ряду багатоступеневого підпорядкування одних фірм іншим шляхом участі в їхньому акціонерному капіталі, ТНК можуть здійснювати контроль над великою кількістю юридично самостійних фірм, що виступають як їхні філії або дочірні компанії в усіх країнах та регіонах світу [19, с.381].

Для того, щоб бути спроможною контролювати дочірні підприємства, головному підприємству в багатьох західних країнах достатньо мати від 20 до 40 % акцій. В рамках концернів часто дочірні підприємства є держателями акцій інших дочірніх підприємств в інших країнах, економічним механізмом їх формування є закордонні інвестиції. Саме тому колосальна фінансова і промислова могутність ТНК має наднаціональний характер.

ТНК розвинених країн, що розгортають економічну активність у периферійних та напівпериферійних економіках, часто нехтують національними інтересами країн-реципієнтів. Транснаціональні корпорації використовують як внутрішні ресурси цих країн, так і міжнародні (інформацію, менеджмент, кредитні засоби, транспорт та ін.) фактори виробництва. ТНК створюють потужну конкуренцію місцевим компаніям і витісняють їх на внутрішньому ринку. Часто у приймаючих країнах вони досягають преференційного порівняно з національними підприємствами режиму господарської діяльності у вигляді зниження податків, плати за використання місцевої інфраструктури та інших пільг [17].

Досліджуючи переваги і недоліки функціонування ТНК на національних рівнях, необхідно враховувати основні стратегії, які реалізують корпорації при

досягненні поставлених цілей. Можна виділити 3 основні стратегії транснаціоналізації:

1. Ресурсопошукові стратегії. Для ТНК, зайнятих видобутком корисних копалин (мінерали, нафта), вирішальним фактором при прийнятті рішення про транснаціоналізацію є наявність сировинних ресурсів, нестача яких спостерігається на ринках походження ТНК.

2. Затратно-орієнтовані стратегії. Транснаціональні компанії можуть будувати заводи за кордоном з метою скористатись місцевими факторами (такими, як дешева робоча сила) для того, щоб виробляти компоненти чи збирати продукцію для материнської компанії. До цього типу відносяться західні і японські інвестиції в країни – члени ASEAN і Мексику.

3. Ринково-пошукові стратегії. Вони переслідують мету витіснення конкурентів з існуючих чи нових ринків. Великі корпорації володіють засобами для створення виробництв на проблемних ринках, першими виходять на них, переслідуючи мету завоювання великої частки ринку і контролю ринку протягом тривалого часу.

Значне збільшення кількості міжнародних фірм в сучасній світовій економіці призвело до порушення своєрідної рівноваги між інтересами окремих держав і крупних транснаціональних підприємств, які поступово виходять з-під впливу цих держав. Багато економістів висловлюють занепокоєння, що в світовій економіці найближчим часом будуть домінувати крупні транс- і мультинаціональні корпорації, спираючись на однакові стратегії, без врахування власного національного характеру, а тим більше інтересів країни, де знаходиться материнська фірма.

Отже, ТНК дійсно є ключовими суб'єктами глобалізації світової економіки, і їх діяльність має значний вплив на економічний розвиток країн та глобальну економіку в цілому. Їх діяльність має складний вплив на економіку та суспільство, і вимагає балансу між здійсненням економічних інтересів та врахуванням соціальних та екологічних викликів. Важливо забезпечити ефективне регулювання діяльності ТНК, щоб забезпечити баланс між економічними, соціальними та

екологічними інтересами. Також, важливо забезпечити прозорість та відкритість діяльності ТНК, щоб забезпечити відповідальну та етичну поведінку компаній.

1.3. Особливості впливу ТНК на розвиток і глобалізацію світової економіки

Сьогодні немає жодного значного процесу в світовій економіці, що відбувався б без участі транснаціональних корпорацій (ТНК). ТНК - це міжнародні компанії, які використовують комплексну глобальну філософію бізнесу, що передбачає функціонування компанії як всередині країни, так і за кордоном. Вони є рушійною силою найважливіших процесів сучасної світової економіки. ТНК визначають динаміку, структуру, рівень конкурентоспроможності товарів і послуг на світовому ринку, контролюють міжнародний рух капіталу і прямих іноземних інвестицій. Завдяки своїм виробничим і фінансовим можливостям вони зосереджують у своїх руках найбільш наукоємні виробництва, сприяючи технологічному розвитку виробництва. Вплив транснаціональних корпорацій на економіку різних країн світу неупинно зростає. Сьогодні найбільші корпорації можуть диктувати умови не тільки своїм конкурентам, а й цілим державам - завдяки своїй фінансовій могутності та політичному лобіюванню на найвищих рівнях. Доходи цих корпорацій перевищують обсяги ВВП багатьох країн світу, вони створюють мільйони робочих місць в кожній державі, деякі з них вже є з економічної точки зору державотворчими. З 100 найбільших економік у світі, 52 — транснаціональні корпорації, інші — держави. ТНК контролюють приблизно 80% технологічних нововведень і ноу-хау. Верхні рядки рейтингу займають такі компанії як Apple, Google, AT & T, Budweiser, Colgate, eBay, General Electric, IBM і McDonald's.

Транснаціональні корпорації (ТНК) є важливим гравцем у глобалізації світової економіки.

Основні особливості впливу ТНК на розвиток і глобалізацію світової економіки можуть бути наступними:

- Глобалізація виробництва: ТНК мають можливість розташовувати свої виробничі потужності в будь-якому куточку світу, що дозволяє їм мінімізувати витрати на виробництво та збільшувати прибуток. Це призводить до збільшення міжнародної торгівлі та глобальної інтеграції.

- Трансфер технологій: ТНК мають великий пул технологій, які вони можуть трансферувати в інші країни. Це дозволяє країнам, що розвиваються, отримувати доступ до новітніх технологій та збільшувати свій технічний потенціал.

- Зміна способу життя та культури: ТНК змінюють спосіб життя та культуру людей. Наприклад, McDonald's приніс культуру фаст-фуду до країн, де це раніше не було відомо. Такі зміни можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на суспільство.

- Економічна залежність: Вони забезпечують робочі місця, інвестують у розвиток та дослідження нових технологій, забезпечують потреби споживачів тощо. ТНК можуть створювати економічну залежність деяких країн від інших. Наприклад, якщо компанія зупинить виробництво у певній країні, це може призвести до економічної кризи та безробіття.

- Міжнародна конкуренція: ТНК збільшують конкуренцію на світовому ринку, що може вести до зниження цін на товари та послуг, але також може призвести до зниження якості та безробіття в деяких секторах економіки.

- Соціальна відповідальність: З огляду на велику кількість ресурсів та вплив на економіку, ТНК несуть соціальну відповідальність перед громадськістю. Вони повинні дотримуватися відповідних етичних норм, приймати участь у проектах соціальної відповідальності та забезпечувати безпеку для своїх співробітників та споживачів. Наприклад, вони можуть забезпечувати споживачів якісною продукцією, працівникам - достойною заробітною платою, а також можуть забезпечувати соціальні ініціативи, які покращують життя місцевого населення.

- Політичний вплив: ТНК можуть мати вплив на політику та законодавство в країнах, де вони працюють. Це може призвести до зміни економічної та

політичної ситуації в країнах. Вони можуть відстоювати свої інтереси, відкривати нові ринки, створювати робочі місця, але вони також можуть мати значний політичний вплив на рішення урядів та міжнародних організацій.

- Міжнародна координація: ТНК можуть сприяти міжнародній координації в економіці, створюючи спільні проекти та домовленості з іншими компаніями та країнами.

- Екологічний вплив. Діяльність ТНК може мати негативний вплив на довкілля та природні ресурси. Вони можуть забруднювати повітря та воду, використовувати недоцільні методи виробництва, що веде до зменшення ресурсів та погіршення якості життя місцевого населення.

Загалом, ТНК мають великий вплив на розвиток і глобалізацію світової економіки є складним та багатогранним явищем. Цей вплив може мати як позитивні, так і негативні наслідки, і важливо, щоб ТНК приділяли увагу своїй соціальній відповідальності та дотримувались відповідних етичних норм. Для забезпечення сталого та збалансованого економічного розвитку важливо, щоб уряди та ТНК працювали разом для забезпечення соціальної відповідальності та економічного зростання.

Ще однією особливістю впливу ТНК на світову економіку є їхня роль у зміні економічних та геополітичних структур. З одного боку, ТНК можуть допомогти розвивати економіки країн, зокрема, шляхом інвестування та перенесення технологій. З іншого боку, вони можуть підкопувати суверенітет країн, змінюючи рівень їхньої залежності від іноземного капіталу. Також їхня здатність до інновацій та розвитку нових технологій. Більшість ТНК мають значні ресурси для досліджень та розробок, і вони можуть фінансувати значну частину наукових досліджень та інноваційних проектів. Це може призвести до створення нових технологій, які можуть бути корисними для економіки та суспільства в цілому.

Крім того, ТНК можуть мати вплив на регулювання міжнародної торгівлі та інвестицій. Зокрема, вони можуть впливати на укладання міжнародних договорів та стандартів, а також здійснювати лобіювання урядових законів та регуляцій.

Також важливо зазначити, що ТНК можуть створювати нові ринки та підприємства в розвиваючихся країнах, що може мати позитивний вплив на зменшення бідності та зростання економічного розвитку в цих країнах. Відомо, що деякі ТНК можуть використовувати свої технології та інновації для отримання переваг на ринку та зниження конкуренції. Такі дії можуть призвести до зменшення кількості гравців на ринку та зниження рівня конкуренції, що може негативно впливати на споживачів та малі та середні підприємства.

Здатність до уникнення оподаткування та використання податкових режимів в країнах з низькими ставками оподаткування - до них це також відноситься. Що може призвести до зменшення доходів урядів країн та негативно впливати на фінансову стабільність та соціальний розвиток.

На світову економіку є їхня здатність до вироблення та реалізації великих обсягів продукції на міжнародному рівні. Завдяки цьому, можуть забезпечити доступні ціни на товари та послуги, що забезпечує зростання споживчого попиту та збільшення економічного зростання. Однак, ця особливість також може мати негативні наслідки, такі як залежність окремих країн від зовнішньої торгівлі та вплив ТНК на ринок праці.

Зміна економічних умов в країнах, де вони працюють, залежно від своїх цілей та інтересів. Можуть змінювати технологічні процеси, налагоджувати нові ланцюги постачання та впроваджувати нові методи управління.

Проте, може відбуватись відчуження робочої сили внаслідок автоматизації процесів та використання роботів, що може призвести до зростання безробіття та зменшення соціального благополуччя.

Вклад великих коштів в науково-дослідницькі розробки та технологічні інновації, що сприяє розвитку нових промислових секторів та створенню нових робочих місць. Крім того, можуть сприяти трансферу технологій та знань між різними країнами, що сприяє збільшенню конкурентоспроможності та ефективності національних економік.

Глобальний характер діяльності ТНК, що може призвести до виникнення таких проблем, як нашкодження довкіллю та порушення прав людини. ТНК можуть

використовувати дешеву працю або ресурси країн з низьким рівнем соціального захисту та екологічних стандартів, що може призвести до експлуатації людей та деградації довкілля.

Спеціальна сфера міжнародного поділу праці на основі стратегічних відносин, укладених компаніями та розподілом високих витрат на дослідження також можуть служити інструментом у галузі поділу праці. В даний час, як частина глобальної стратегії ТНК, чинники робочої інтенсивності все частіше пов'язані. Відповідно до загального принципу, міжнародні компанії розміщуються у виробництві традиційних споживчих товарів у менш розвинених країнах, де може бути застосована технологія передових технологій для дешевої роботи, яка неодноразово збільшує їх прибуток. Виробництво, що вимагає економії масштабу, ТНК найчастіше розміщуються в країнах з середнім рівнем розвитку, а для міжнародної інтеграції необхідні такі структури. Наукові сектори зосереджені в основному в промислово розвинених країнах, але їхні місця також змінюються.

Однак така схема розміщення виробництв ТНК не є абсолютною, оскільки в реальності, під дією сильного суперництва цей процес багато в чому є випадковим. Тому часто є різке припинення виробництва в одній країні та створення нового та більш ефективного бізнесу у іншому місці. Часто конкуренти починають виробляти той самий товар, але становлять іншу ціну тієї ж продукції, трохи змінюючи технологію [22]. Зокрема, зростання конкуренції в багатьох сферах підштовхує компанії шукати нові шляхи підвищення своєї конкурентоспроможності. Деякі з можливостей полягають в розширенні діяльності в швидко зростаючих країнах з ринками, що формуються в інтересах нарощування обсягу продажів, а також в раціоналізації виробництва, з метою використовувати ефект масштабу і зменшення виробничих витрат. Підвищення цін на сировинні товари служать додатковим стимулом для розміщення прямих іноземних інвестицій в тих країнах, які багаті такими природними ресурсами, як нафта і корисні копалини.

Інтенсивне збільшення прямих іноземних інвестицій в деякі розвинені країни також пов'язано з активізацією транскордонних поглинань [21]. За умови

продовження економічного зростання перспективи подальшого збільшення глобальних потоків ППІ високі. Причому приріст в основному доводиться на компанії розвинених країн, майже половина всіх вихідних ППІ походять з трьох джерел: Сполучених Штатів, Сполученого Королівства та Люксембургу. Їх загальна власність становить приблизно 33% від загального накопиченого обсягу прямих іноземних інвестицій в світі. В даний час близько 30% продукції світової економіки виробляється ТНК і їх філіями. Третина світової торгівлі припадає на угоди між базовими компаніями та їх зарубіжними філіями, а ще третина - на торгівлю між компаніями, що входять в транснаціональні стратегічні союзи.

Таким чином, роль транснаціональних корпорацій як організації, яка бере участь у виробництві, поширення та обмін ресурсам у системі глобалізації ринку, полягає у здійсненні спостережних операцій: потік фінансового капіталу, матеріальних ресурсів та технологій з одного боку до інших; включення приймаючої країни з глобальною економікою та міжнародним розподілом праці; формування спільної споживчої поведінки для мешканців усіх країн; інтенсифікація потенціалу знаходження діалогу та механізмів співробітництва завдяки зростанню взаємозалежності

Отже, ТНК мають значний вплив на світову економіку, і важливо забезпечити збалансований підхід до регулювання їх діяльності з метою забезпечення економічного зростання та соціальної відповідальності. Необхідно враховувати як позитивні, так і негативні наслідки їхньої діяльності та вживати заходів для забезпечення балансу між економічними та соціальними інтересами.

Важливо забезпечити баланс між потребами бізнесу та соціальної відповідальності, а також підтримувати конкуренцію та уникнення недопустимих дій, які можуть призвести до зловживання владою та спотворення ринку. Численні фактори, які включають технологічний розвиток, міжнародну торгівлю, інвестиції, соціальну відповідальність та екологічну стійкість.

До такої системи можуть входити різні механізми, включаючи регулювання торговельних угод та інвестиційних політик, встановлення міжнародних стандартів

соціальної відповідальності та екологічної стійкості, а також розвиток системи міжнародної правової захисту прав людини та довкілля.

Треба зробити більш прозору та відкриту діяльність ТНК, що дозволить контролювати їхню діяльність та відстежувати їхні наслідки для економіки, суспільства та довкілля.

2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПРОВІДНИХ МІЖНАРОДНИХ ТНК НА РОЗВИТОК І ГЛОБАЛІЗАЦІЮ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

2.1 Ключові тенденції і масштаби інвестиційної та торговельної діяльності провідних міжнародних ТНК

Залежно від галузі та регіону, в якому діють, провідні міжнародні транснаціональні корпорації (ТНК) можуть мати різні ключові тенденції та масштаби інвестиційної та торговельної діяльності. Однак, у загальному можна виділити деякі основні тенденції та масштаби, які є характерними для більшості провідних міжнародних ТНК.

Глобалізація. Більшість міжнародних ТНК мають глобальний характер діяльності і мають бізнес-присутність в багатьох країнах світу. Вони працюють в різних галузях, від фінансів та технологій до сільського господарства та промисловості.

Цифрові технології: Завдяки розвитку цифрових технологій та інтернету, більшість ТНК активно розвивають свої цифрові бізнес-моделі та інвестують у цифрові технології. Це дозволяє їм збільшувати ефективність бізнесу, підвищувати конкурентоспроможність та досягати нових ринків.

Співпраця та партнерство: Багато ТНК активно працюють над побудовою партнерських відносин з місцевими компаніями та урядами для розвитку свого бізнесу в різних країнах світу. Це дозволяє їм отримувати доступ до нових ринків та технологій, а також зменшувати ризики, пов'язані з бізнес-операціями в іноземних країнах.

Основні масштаби. Інвестиції: Більшість НК щорічно інвестують мільярди доларів у різні галузі, включаючи нафту та газ, технології, фармацевтику, автомобільну промисловість, сільське господарство, енергетику та інші. Інвестиції можуть бути здійснені як в нові проекти, так і в підвищення капіталу і розвиток наявного бізнесу.

Торгівля. Більшість ТНК займаються міжнародною торгівлею, експортом та імпортом товарів та послуг. Вони можуть мати дочірні компанії в різних країнах світу, які забезпечують логістику та продаж їхніх продуктів. Розміри міжнародної торгівлі ТНК можуть бути дуже великими і складати мільярди доларів щорічно.

Зайнятість. Більшість ТНК займають значну кількість працівників в різних країнах світу. Вони можуть створювати робочі місця в своїх дочірніх компаніях, а також впливати на ринок праці в країнах, де вони працюють.

Вплив на економіку. Масштаби діяльності ТНК можуть мати значний вплив на економіку країн, де вони працюють. Вони можуть забезпечувати розвиток інфраструктури, стимулювати інвестиції та економічний розвиток країн, де вони мають бізнес.

У цілому, провідні міжнародні ТНК продовжують інвестувати значні кошти в розвиток свого бізнесу та підтримку стабільної та конкурентоспроможної економіки у різних країнах світу.

Інновації. Більшість провідних міжнародних ТНК інвестують в науково-дослідну роботу та розробки, з метою створення нових продуктів і технологій, які можуть підвищити їхню конкурентоспроможність і допомогти розвивати нові ринки. Це може охоплювати різні галузі, такі як інформаційні технології, біотехнології, машинобудування, енергетика, транспорт та інші.

Соціальна відповідальність: Більшість міжнародних ТНК зосереджуються на соціальній відповідальності та сталих практиках управління. Вони можуть використовувати стандарти й керівні принципи, які передбачають дотримання прав працівників, захист довкілля, підтримку громад і місцевих економік.

Глобалізація. Міжнародні ТНК можуть мати значний вплив на глобальну економіку та культуру. Вони можуть допомогти у зміцненні міжнародних зв'язків та розширенні міжнародної торгівлі. Однак, вони також можуть викликати спірні ситуації, пов'язані з правами людини, впливом на місцеву культуру та інші проблеми.

Узагалі, міжнародні ТНК є важливими учасниками світової економіки, з великим впливом на розвиток різних країн та регіонів. Вони продовжують

розширювати свій бізнес та інвестувати в розвиток нових продуктів та технологій, щоб забезпечити свою конкурентоспроможність і зберегти своє місце в глобальному економічному ландшафті. Однак, також є важливою роль соціальної відповідальності та сталих практик управління, що допомагає забезпечити позитивний вплив на людей і довкілля.

Пандемія COVID-19 значно вплинула на інвестиційну та торговельну діяльність міжнародних ТНК. Багато компаній були змушені переглянути свої плани розвитку та змінити свої пріоритети. Деякі компанії скористалися цим часом, щоб зміцнити свої позиції на ринку, інші ж змушені були зменшувати витрати та скорочувати свою присутність у деяких країнах.

Усі головні індекси провідних фондових бірж світу в Японії, Британії та США суттєво впали відтоді, як наприкінці 2019 р., хвороба почала поширюватися. (Рис.2.1)

Від початку нового року FTSE (Footsie — Футсі) впав на 34,1%, Dow Jones Industrial Average - на 31,1%, а Nikkei - на 28,7%. [24]

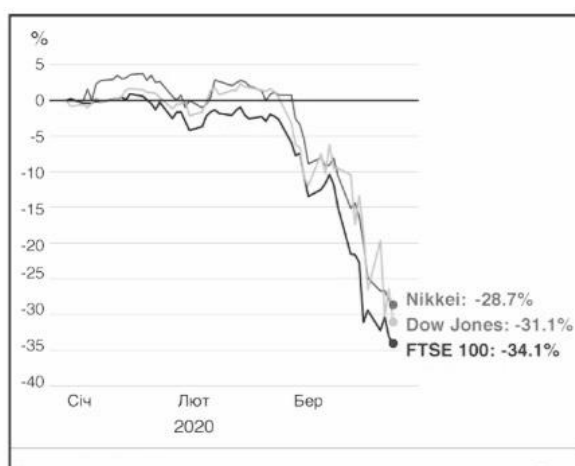

Рисунок 2.1 – Вплив коронавірусу на ринки від початку спалаху коронавірусу

Джерело: складено автором за [24].

При цьому американський Dow Jones та британський FTSE пережили рекордні падіння за понад 30 років - від 1987.

Ці цифри означають: інвестори боялися, що поширення коронавірусу припинить зростання економіки, а дії урядів будуть недостатніми, аби запобігти поширенню хвороби.

У відповідь на це центральні банки у багатьох країнах почали знижувати облікові ставки, щоб зробити гроші дешевшими, а позики - доступнішими. В теорії планувалось що - це також має підтримати споживчий попит.

Серед тих, хто пішов на зниження облікової ставки, Федеральна резервна система США та Банк Англії.

Однак, попри негативний вплив пандемії, більшість міжнародних ТНК продовжують інвестувати в свій розвиток та здійснювати торговельну діяльність у різних країнах. Крім того, пандемія також дала поштовх для більш активного використання цифрових технологій, які допомагають здійснювати бізнес-операції в онлайн-режимі та забезпечувати комунікацію з клієнтами та партнерами віддалено.

У майбутньому, міжнародні ТНК будуть продовжувати відігравати важливу роль у глобальній економіці, але можуть стикатися з новими викликами, пов'язаними зі змінами клімату, цифровою трансформацією та геополітичними напруженнями. Ці виклики будуть вимагати нових підходів до управління та інвестування в майбутньому.

Адаптація до змін може бути ключовим фактором успіху для цих компаній. Наприклад, зміна курсу валют або зміна законодавства в країні може впливати на дохідність та ефективність діяльності компанії. Тому важливо мати гнучкість та здатність швидко адаптуватись до змін.

Один з ключових трендів, який може впливати на інвестиційну та торговельну діяльність міжнародних ТНК, - це зміна клімату та збільшення уваги до екологічних питань. Багато компаній вже займаються зменшенням свого впливу на довкілля та впровадженням сталих практик, однак, це питання буде дедалі більш важливим в майбутньому. Компанії, які зможуть забезпечити сталий розвиток та зменшити свій вплив на довкілля, можуть мати конкурентну перевагу на ринку.

Ще одним трендом, який може впливати на інвестиційну та торговельну діяльність міжнародних ТНК, - це цифрова трансформація. У зв'язку з пандемією COVID-19, багато компаній були змушені швидко переходити до онлайн-режиму та використовувати цифрові технології для забезпечення комунікації з клієнтами та партнерами. У майбутньому, цифрові технології можуть збільшити ефективність та прискорити процеси в різних сферах діяльності міжнародних ТНК, що дозволить їм збільшити конкурентоспроможність.

Геополітичні напруження також можуть впливати на інвестиційну та торговельну діяльність міжнародних ТНК. Зміни у відносинах між країнами, тарифні війни та інші політичні ризики можуть створювати перешкоди для бізнесу та призводити до зменшення інвестицій. Компанії можуть змінювати свої стратегії та знаходити нові ринки, щоб зменшити вплив геополітичних ризиків.

Ринки капіталу та стійке фінансування

Протягом усієї пандемії стійке фінансування на світових ринках капіталу продемонструвало високе зростання. За оцінками ЮНКТАД, вартість продуктів стійких інвестицій на світових фінансових ринках у 2021 році склала 5,2 трлн дол., на 63 % більше, ніж у 2020 році. Ці продукти включають і) стійкі фонди та ii) стійкі облігації, включаючи зелені, соціальні та змішані стійкі облігації.

Число стійких фондів досягло 5932 до кінця 2021 року, на 61% більше, ніж у 2020 році. Загальна сума активів під управлінням (АПУ) цих фондів досягла рекордних 2,7 трлн дол., збільшившись на 53% порівняно з попереднім роком (Рис.2.2).

Більшість зростання стійких фондів як і зосереджено на розвинених ринках. Європа, безумовно, є найбільшим ринком із часткою АПУ у 81 %. Стійкі фонди становлять 18 % активів європейського фондового ринку, що свідчить про відносну зрілість ринку та каталітичний вплив регулювання сталого фінансування в Європі. Сполучені Штати є другим за величиною ринком. Проте стійкі фонди становлять лише 1% їхнього сукупного ринку фондів. Китай — третій найбільший у світі ринок стійких фондів з обсягом АПУ майже 50 млрд. доларів.

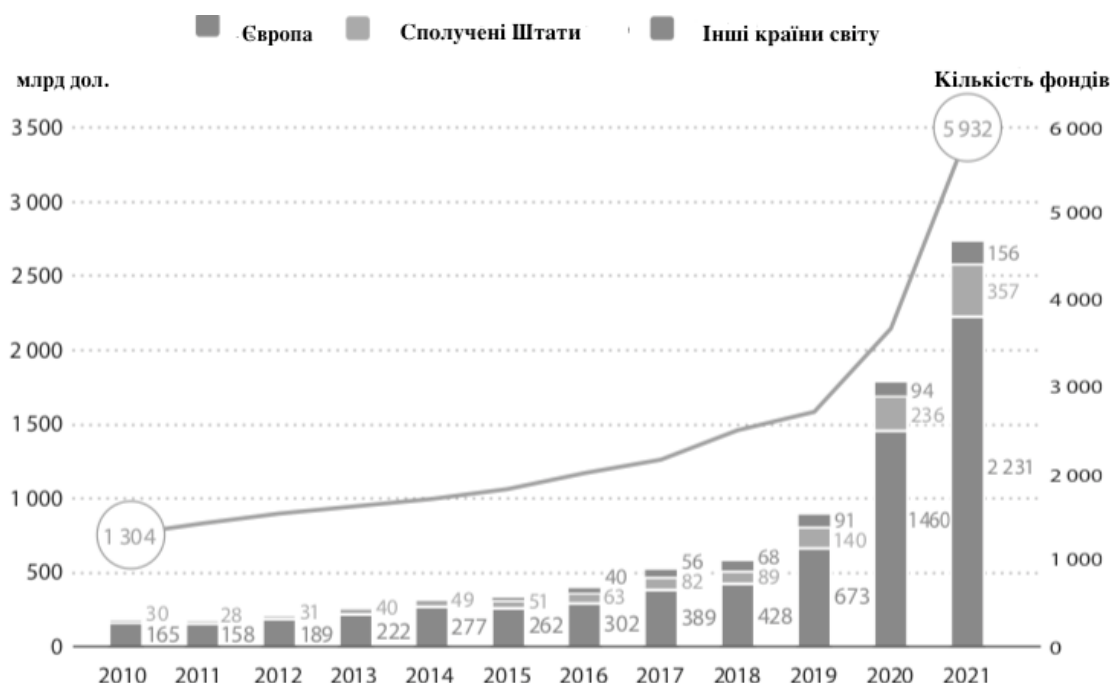

Рисунок 2.2 - Стійкі фонди та активи під управлінням у 2010–2021 (млрд дол. та кількість фондів)

Джерело: складено автором за ЮНКТАД з урахуванням даних Morningstar.

Важливо виділити кілька проблем. По-перше, незважаючи на швидке зростання останніми роками, на стійкі фонди, як і раніше, припадає лише близько 4 % світового фондового ринку. По-друге, більшість існуючих фондів самі позначають себе такими, а відсутність послідовних стандартів та якісних даних для оцінки їхньої стійкості та впливу викликала занепокоєння з приводу «зеленого камуфляжу». По-третє, на ринку стійкого фінансування в основному відсутні країни, що розвиваються. Країни, що розвиваються, особливо НРС, стикаються з величезними перешкодами на шляху розвитку своїх власних стійких фондових ринків або отримання вигод від міжнародного ринку через обмежений розмір їхнього ринку та більш високі суб'єктивно оцінювані ризики на їх ринках капіталу.

З 2020 року ЮНКТАД відстежує понад 800 стійких пайових інвестиційних фондів. Загалом вони демонструють кращий профіль стійкості, ніж традиційні аналоги. Проте їх рейтинги стійкості суттєво різняться, а низькорезультативні фонди не відповідають заявленим ними вимогам сталого розвитку. Наприклад, щодо кліматичних рейтингів, то як тематичні фонди з акцентом на зелені

інвестиції, так і стійкі фонди в цілому, як правило, показують вищі результати, ніж весь ринок фондів. Однак у портфелі близько 25 % оголосили себе такими зелених фондів на викопне паливо припадає понад 5 % (у деяких випадках до 20 %), що ставить під питання відповідність цьому позначенню.

Світову економічну могутність сконцентровано в «руках» 100 найбільших ТНК (Microsoft, General Electric, Exxon Mobil, Wai Mart Stores, Citigroup, Johnson&Johnson, Royal Dutch/Shell, BP, IBM, Ford, Nestle, Phillip Morris), [25]. В цілому, у світі за даними UNCTAD, налічується близько 85 тис. ТНК з 810 тис. зарубіжних підрозділів. За останні 30 років кількість ТНК збільшилась у 12 разів (у 1970 р. було зареєстровано 7 тис. таких фірм, у 1990 р. – 24 тис., у 2012 р. – 85 тис. ТНК), у яких задіяно більше як 75 млн. чоловік. При цьому на території промислово розвинених держав розміщується понад 80 % материнських компаній і близько 33 % філій, у країнах, що розвиваються, – відповідно 19,5 % і майже 50 %, у колишніх соціалістичних державах – приблизно 0,5 % і 17 % [30].

Журналом Fortune Global 500 проведено дослідження щодо найбільших компаній світу. Основним критерієм складання списку служить доходи учасників. За цим показником рейтинг 2022 р. очолила американська ТНК Walmart, обсяг виручки якої становить 572,75 млрд. дол. США, а чистий прибуток - 13,673 млрд. дол. США [31] (табл.2.1).

Таблиця 2.1 – Топ 10 ТНК світу за версією журналу Fortune у 2022 р.

Місце	Компанія	Доходи (млрд \$)	Прибуток (млрд \$)	Країна Базування	Кільк. Співр.
1	Walmart	572,75	13,673	США	2 300 000
2	Amazon	469,82	33,364	США	1 544 000
3	State Grid	460,62	7,138	Китай	871 145
4	China National Petroleum	411,69	9,638	Китай	1 090 345
5	Sinopec Group	401,31	8,316	Китай	542 286
6	Saudi Aramco	400,40	105,37	Саудівська Аравія	68 493
7	Apple	365,82	94,68	США	164 000

8	Volkswagen	295,82	18,187	Німеччина	672 789
9	China State Construction Engineering	293,71	4,444	Китай	368 327
10	CVS Health	292,11	7,910	США	258 000

Джерело: складено автором за [31].

Walmart – це багатонаціональна корпорація роздрібної торгівлі в США, яка працює як мережа дисконтних універмагів та складських магазинів. Компанія має понад 11 700 локацій по всьому світу і є найбільшою в світі компанією за доходами. Окрім того, Walmart є найбільшим приватним роботодавцем у світі з понад 2,2 млн. працівників.

Вже декілька десятиків років лідером серед країн базування з найбільшими ТНК є США – 121 компанії з 500. Друге місце дісталось Китаю – 119 компаній. Замикає трійку лідерів Японія – 52 компаній. Потім йдуть Франція – 31 компанія, Німеччина – 29 та Великобританія – 17 компаній (рис.2.3):

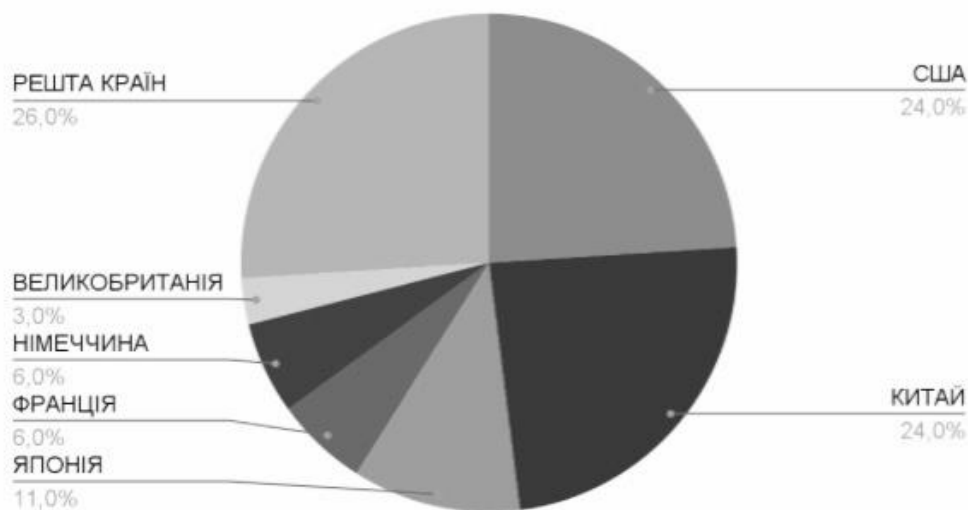

Рисунок 2.3 -. Розподіл топ 500 найбільших ТНК по країнах базування, (%)

Джерело: складено автором за [31].

Так, в багатьох випадках найбільш розвинені країни світу є базовими для найбільших транснаціональних компаній (ТНК). Капітал, що мають ТНК (транснаціональний капітал), залучається в інші країни для розвитку власної

системи виробництва та збуту, для реалізації ресурсної бази (в тому числі дешевшої, ніж в країні базування робочої сили). Інвестиційні потоки, що надходять з міжнародних компаній для модернізації чи розвитку будь-якої сфери – є одним з перших кроків експансії національної економіки та реалізації зовнішньої політики ТНК. З одного боку, прямі іноземні інвестиції дають поштовх до розвитку промислових галузей, з іншого – отримані прибутки надходять до материнських компаній, виснажуючи ресурси приймаючих країн [32].

У 2022 році обсяги світових угод злиття та поглинання так і не досягли рекордних показників 2021 року, їхня сукупна вартість знизилася на 37% порівняно з 2021 роком (рис.2.4)

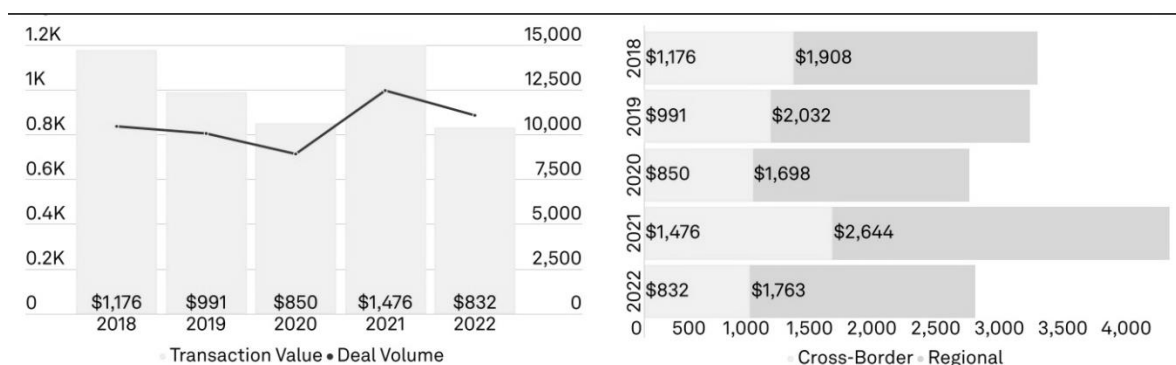

Рисунок 2.4 - Транскордонні злиття та поглинання в усьому світі

Джерело: побудовано автором за даними [47].

Обсяги угод М&А повернулися до допандемічних рівнів і їх можна порівняти з рівнем 2019 року. Проблеми макросередовища перешкоджали зростанню сукупної вартості угод, особливо у другому півріччі 2022 року, коли спостерігалася зростання інфляції та ставок, що впливають на фінансування угод.

Транскордонні злиття та поглинання зазнали помітного спаду у 2022 році. Коливання валютних курсів, сигнали регіональної рецесії та війна в Україні змусили компанії замислитись щодо нових угод. Вартість глобальних угод М&А у 2022 році досягла найнижчого показника за останні п'ять років і склала 832 мільярди доларів.

Найбільшою світовою угодою у 2022 р. було придбання компанією Microsoft (США) американський відеоігровий холдинг Activision Blizzard (США)

на рекордну суму для компанії 68,99 млрд. дол.США. яка могла б стати однією з найбільших в ігровій індустрії [33].

2.2 Вплив провідних міжнародних ТНК на розвиток світової економіки

Провідні міжнародні транснаціональні корпорації (ТНК) є ключовими учасниками світової економіки, і їх інвестиційна та торговельна діяльність відіграє важливу роль у формуванні глобальних тенденцій.

Основні тенденції в інвестиційній діяльності провідних міжнародних ТНК полягають в збільшенні кількості інвестиційних проектів за кордоном, включаючи інвестиції в економіки розвиваючихся країн, таких як Китай, Індія та країни Африки. Також відбувається розширення галузей економіки, в яких провідні ТНК здійснюють інвестиції, таких як технології, енергетика, фармацевтика та інші.

Щодо торговельної діяльності, провідні міжнародні ТНК займають ключові позиції на глобальних ринках і забезпечують значну частку світової торгівлі. Вони активно здійснюють експорт та імпорт товарів та послуг, а також здійснюють фінансові операції з метою зниження ризиків та забезпечення максимального прибутку.

У 2020 році найбільші міжнародні ТНК, такі як Apple, Amazon, Microsoft, Alphabet та Facebook, займали перші п'ять місць у списку Forbes Global 2000, який оцінює найбільші компанії світу за їх доходами, прибутками, активами та ринковою капіталізацією. Крім того, згідно з даними Європейської комісії, обсяг іноземних прямих інвестицій (ІПІ) у ЄС в 2019 році становив 6,3 трильйона євро, з яких більше 35% були здійснені міжнародними ТНК. [34]

Однією з головних причин, чому провідні міжнародні ТНК активно здійснюють інвестиційну та торговельну діяльність за кордоном, є прагнення забезпечити доступ до нових ринків та технологій, а також зменшити ризики, пов'язані з концентрацією виробництва та ринків. Іншою важливою причиною є пошук найбільш ефективних шляхів управління ресурсами та мінімізації витрат.

На сьогоднішній день також спостерігається зростання ролі міжнародних ТНК у сфері сталих інвестицій, зокрема в екологічних та соціальних проектах. Такі ініціативи забезпечують не тільки позитивний вплив на екологію та соціальні питання, але й можуть забезпечити підвищення лояльності клієнтів та підвищення конкурентоспроможності.

Однак, разом із зростанням їхньої ролі, з'являються й питання щодо етичності та соціальної відповідальності їхньої діяльності. Часто міжнародні ТНК відомі своїми практиками, які можуть бути шкідливими для довкілля, людей та суспільства загалом, що може ставити під загрозу не лише їхню репутацію, але й економічний успіх.

Тому, багато провідних міжнародних ТНК активно впроваджують стратегії сталого розвитку та соціальної відповідальності, що дозволяє їм забезпечити стійкий економічний розвиток, а також позитивний вплив на довкілля та суспільство.

Наприклад, компанія Unilever проголосила про свій зобов'язання досягти нульових викидів вуглецю до 2039 року, а також про зобов'язання підтримувати здоров'я та добробут населення. Компанія Patagonia активно здійснює пропаганду екологічної свідомості та підтримує соціальні ініціативи, такі як захист прав корінних народів та боротьба з насильством щодо жінок.

За даними Організації Об'єднаних Націй, в 2021 році обсяг іноземних прямих інвестицій (ППІ) становив 1,53 трильйона доларів США. Найбільші ППІ у світі здійснювалися в Сполучених Штатах, з Європою та Азією-Тихоокеанським регіоном на другому та третьому місці відповідно. [35]

Щодо торговельної діяльності, за даними Всесвітньої організації торгівлі, в 2020 році вартість світової торгівлі становила 18,89 трильйонів доларів США. [36] Найбільшими експортерами товарів та послуг були Китай, США та Німеччина, а найбільшими імпортерами - США, Китай та Японія. Деякі провідні міжнародні ТНК, такі як Walmart, Volkswagen, Toyota та Samsung, займають ключові позиції на світових ринках і забезпечують значну частку світової торгівлі.

Щодо торговельної діяльності провідних міжнародних ТНК, варто зазначити, що вони мають значний вплив на глобальну економіку. Наприклад, згідно з даними Всесвітньої торговельної організації (ВТО), близько 80% світової торгівлі здійснюється через глобальні корпорації. Крім того, провідні міжнародні ТНК часто мають власні логістичні мережі та канали збуту, що дозволяє їм ефективно просувати свої товари та послуги на міжнародному ринку.

Таблиця 2.2 - Поділ найбільших ТНК за виробничою спеціалізацією

Сфера діяльності	Кількість ТНК	Країни - засновники
Видобуток нафти і газу	43	США, Китай, Росія
Банківська-фінансова	71	США, Китай, Австралія
Виробництво харчової продукції	9	Швейцарія, Великобританія, США
Високотехнологічне виробництво	16	США, Японія, Тайвань
Виробництво автомобілів та запчастин	17	Японія, Німеччина, США
фармацевтика та біотехнології	22	Швейцарія, Франція
Сфера роздрібної торгівлі	17	США, Іспанія, Мексика

Джерело: побудовано автором за даними [46].

Одним з найбільших інвестиційних проектів провідних міжнародних ТНК є інвестиції в розвиваючі економіки, зокрема, в країни Азії та Африки. Наприклад, згідно з дослідженням ООН, обсяг іноземних прямих інвестицій в Азії зріс з \$47,8 млрд у 1990 році до \$832,7 млрд у 2019 році. [37] Причини такого зростання полягають у великому потенціалі розвитку економік цих регіонів, а також у високій рівні рентабельності та низьких витратах на виробництво у порівнянні з розвиненими країнами.

Також варто зазначити, що провідні міжнародні ТНК в останні роки активно займаються розвитком технологій штучного інтелекту, блокчейну, кібербезпеки та інших сфер, пов'язаних з цифровими технологіями. Наприклад, компанії, такі як IBM, Google, Microsoft та Amazon, вкладають значні ресурси в розробку і

впровадження рішень на основі штучного інтелекту, що відкриває нові можливості в багатьох галузях економіки.

Наприклад, згідно з дослідженням компанії McKinsey, провідні міжнародні ТНК збільшили свої інвестиції в технології в 2020 році через пандемію COVID-19, що призвело до значного зростання цифрових послуг

У торговельній діяльності провідні міжнародні ТНК активно застосовують стратегії глобалізації, шляхом створення глобальних ланцюжків постачання та управління ними. Це дозволяє їм ефективно працювати на різних ринках світу та забезпечувати конкурентоспроможність на міжнародному рівні. Зокрема, такі ТНК, як Walmart, Coca-Cola, McDonald's та інші, мають присутність у більш як 100 країнах світу.

Позитивний вплив ТНК на стан економіки країни базування не викликає сумнівів, однак зазвичай вплив корпорацій розглядається через їхню діяльність на ринку праці (створення значної кількості робочих місць), внесок у доходи державного бюджету (через сплату податків), діяльність на ринку технологій та інновацій (через те, що саме ТНК завдяки своїм фінансовим можливостям значні обсяги коштів вкладають у дослідження та розробки). Однак значення ТНК у розвитку країни базування проявляється ще й через їхню глобальну діяльність, що ілюструє приклад США

США вважаються вигідною територією для функціонування компаній такого типу. До сприятливих умов існування ТНК на території США можна віднести:

- наявність відповідної інфраструктури;
- помірне оподаткування;
- невтручання держави в підприємництво;
- наявність сировини;
- великий і постійно зростаючий споживчий ринок;
- постійне впровадження інновацій та новітніх технологій.

Американські ТНК почали динамічно розвиватися і закріплювати свої позиції на світовому ринку у другій половині XX століття. До 2020 року за

рейтингом Fortune Global 500 США були на першому місці у світі за кількістю національних ТНК. Другий рік поспіль за кількістю компаній в рейтингу Китай випереджає США, посідаючи перше місце у світі. У список цього року від Китаю потрапили 143 компанії, від США – 122, що на одну більше, ніж у попередньому році, а також 53 компанії від Японії (Рис. 2.5).

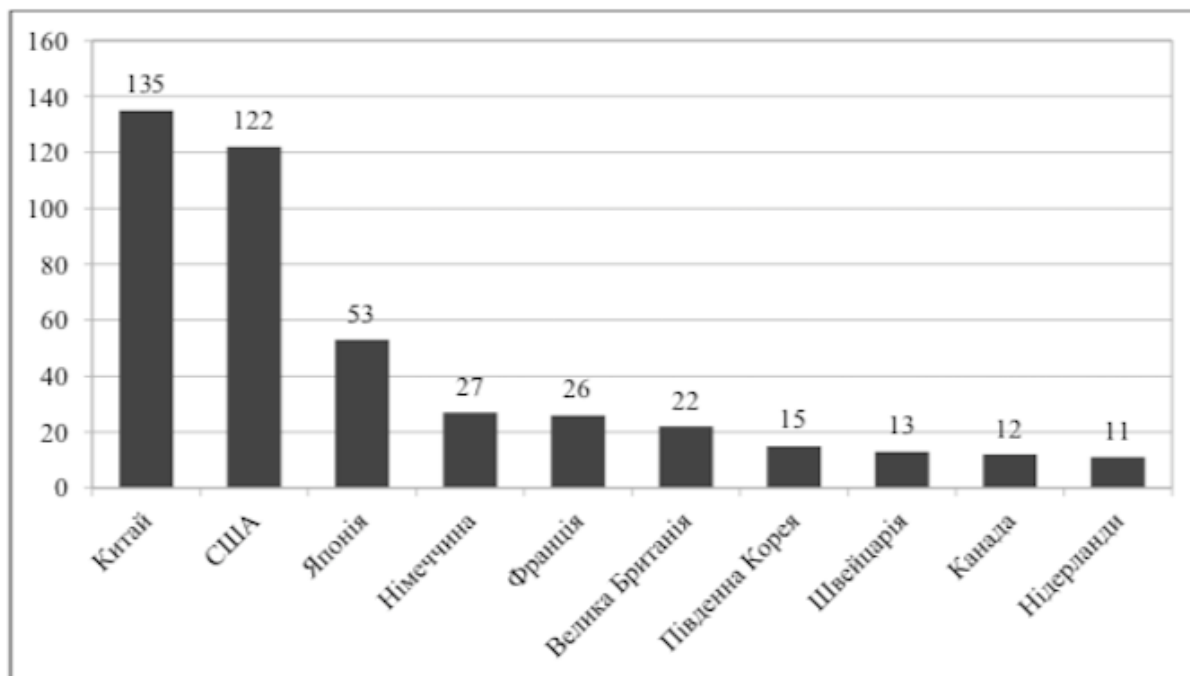

Рисунок 2.5 - Кількість національних ТНК країн, представлених у рейтингу Fortune Global 500 за 2021 р.

Джерело: побудовано автором за даними [38].

При цьому американські компанії все ще перевершують китайські за сукупною виручкою – на корпорації зі США припадає 30% виручки всіх підприємств з Fortune Global 500, а на китайські, хоча їх і більше, – тільки 25%. У топ-10 потрапили відразу п'ять компаній зі США: Walmart, Amazon, Apple, CVS Health та UnitedHealth Group. Walmart є найбільшою компанією в світі вже вісім років поспіль, а компанія Amazon вперше увійшла до трійки лідерів (Таблиця 2.1).

Насамперед американські ТНК на світових ринках про- грають у конкуренції з компаніями з Китаю. Однак детальний аналіз рейтингу Fortune Global 500 в розрізі визначених секторів економіки вказує на те, що в окремих галузях на американські ТНК припадає більшість доходів [38].

Це підтверджується і щорічним дослідженням «Топ- 100 компаній світу за рівнем ринкової капіталізації», розробленим PwC [39]. У звіті аналізується стан 100 провідних компаній світу, висвітлюються значні зміни в складі списку, а також наводиться порівняння 100 найбільших компаній світу за ринковою капіталізацією за період із березня 2020 року по березень 2021 року.

На 100 найбільших компаній світу припадає величезна ринкова капіталізація в 31,7 трильйона доларів. Компанії США продовжують очолювати топ-100 провідних компаній світу за ринковою капіталізацією і кількістю компаній, представлених у рейтингу. На 59 американських компаній припадає 65% від загальної ринкової капіталізації, що становить 20,55 трильйона доларів (табл.2.3).

Таблиця 2.3 - Кількість компаній та розмір їх ринкової капіталізації за країнами базування

Розташування	Кількість компаній	Ринкова капіталізація (травень 2021), трлн дол.
США	59	20,55
Китай	14	4,19
Саудівська Аравія	1	1,92
Швейцарія	3	0,82
Нідерланди	3	0,58
Японія	3	0,56

Джерело: побудовано автором за даними [39]

За галузевою структурою компаній США технології, як і раніше, залишаються найбільшим сектором за ринковою капіталізацією – 7,7 трлн дол. Слідом йдуть споживчий сектор – 4,27 трлн дол, охорона здоров'я – 2,39 трлн дол., фінанси – 1,92 трлн дол., промисловість – 1,7 трлн дол. Найменше за секторами, представленими в рейтингу, припадає на телекомунікації, енергетику і житлово-комунальні послуги. [39].

Позитивним впливом американських корпорацій на економіки світу є надання великої кількості робочих місць населенню цих країн. Серед рейтингу найбільших роботодавців світу за версією Forbes станом на 2020 рік перше місце займає Samsung Electronics, що належить Південній Кореї. Друге та третє місця займають компанії США – Amazon та IBM. (табл.2.4). Серед десятки лідерів знаходяться 6 американських корпорацій. Рейтинг розроблявся шляхом

опитування 160 000 штатних і нештатних робітників із 58 країн, які працюють на цих підприємствах. Учасників попросили оцінити готовність рекомендувати своїх роботодавців друзям та родині. Їх також попросили оцінити, як роботодавці відреагували на виклики, спричинені пандемією Covid-19, та дати оцінку їх іміджу, економічному аспекту, розвитку талантів, гендерній рівності та соціальній відповідальності [40].

Таблиця 2.4 - Топ-10 найкращих роботодавців за версією Forbes, 2020 р.

No	Назва	Країна
1	Samsung Electronics	Південна Корея
2	Amazon	США
3	IBM	США
4	Microsoft	США
5	LG	Південна Корея
6	Apple	США
7	Adobe	США
8	Alphabet	США
9	Siemens	Німеччина
10	Bosch	Німеччина

Джерело: побудовано автором за даними [40].

Іншим важливим індикатором ролі транснаціонального бізнесу США у світовому масштабі є прямі іноземні інвестиції. США є найбільшим у світі джерелом і реципієнтом прямих іноземних інвестицій. Прямі інвестиції США за кордон збільшилися на 244,9 млрд доларів до 6,15 трлн доларів наприкінці 2020 року із 5,91 трлн доларів на кінець 2019 року, згідно зі статистичними даними, опублікованими Бюро економічного аналізу (BEA) [41].

ТНК США інвестують майже в кожну країну, але їхні інвестиції у філії п'яти країн становили більше половини загальної позиції на кінець 2020 року. Найбільше ПІІ з США надійшло до Великобританії – 890,1 млрд доларів, далі йдуть Нідерланди – 844,0 млрд дол., Люксембург – 759,4 млрд дол., Канада – 422,2 млрд дол. та Ірландія – 390,3 млрд дол. [41].

Прямі іноземні інвестиції в Сполучені Штати також збільшилися на 187,2 млрд дол. до 4,63 трлн на кінець 2020 року. Японія залишилася країною, що

найбільше інвестує в США, на кінець 2020 року з позицією в 647,7 млрд дол. Канада піднялася на одну позицію з 2019 року – 490,8 млрд дол., ставши другою країною за величиною інвестицій, і посунула Великобританію на третє місце – 486,9 млрд дол. Нідерланди (484,0 млрд дол.) (рис.3.6)

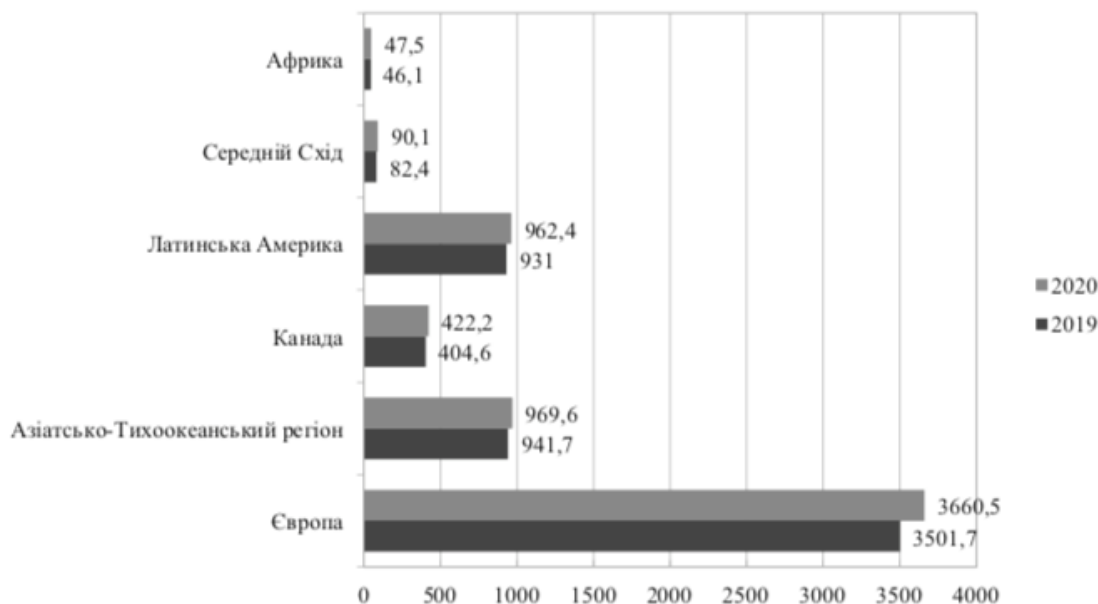

Рисунок 2.6 - Прямі іноземні інвестиції США за кордон, 2020 р.

Джерело: побудовано автором за даними [41].

Німеччина (411,3 млрд дол.) стали відповідно четвертою та п'ятою за величиною країнами-інвесторами станом на кінець 2020 року.

Здійснюючи діяльність на територіях інших країн світу, американські ТНК також мають негативний вплив на них. Він полягає у:

- поглибленні панування ТНК на світових ринках;
- захопленні багатьох галузей економіки;
- створенні негативної конкуренції для національних виробників шляхом монопольного встановлення цін на продукцію;
- витісненні та поглинанні інших іноземних компаній;
- зіткненні інтересів влади та корпорацій;
- виснаженні ресурсів країн;
- розміщенні шкідливих підприємств;

– забрудненні природного середовища інших країн світу.

Американські ТНК, безперечно, є двигуном у світовій економіці. Їхня роль та значення великі у розвитку країн світу. США виступають платформою для створення ТНК, інші країни – користувачами цієї платформи. Виходячи з аналізу позицій американських ТНК у провідних міжнародних рейтингах, можна констатувати, що вони залишаються найбільш динамічними та дорогими компаніями у світі порівняно з китайськими компаніями, в окремих галузях на американські ТНК припадає більшість доходів. Американські ТНК виступають найважливішими учасниками процесу формування глобальної інфраструктури технологічних нововведень, технології залишаються найбільшим сектором за ринковою капіталізацією – 7,7 трлн дол. ТНК виступають у ролі посередника між державами і споживачами, а також є найбільшим джерелом інвестицій та роботодавцями. Зі збільшенням ролі глобалізації та диверсифікації ТНК все більше впроваджуються на нові ринки, тим самим неминуче підштовхують країни до вдосконалення власної економіки.

2.3 Вплив діяльності ТНК на економіку України

Україна викликає особливий інтерес ТНК у тих галузях, в яких яскраво виражені конкурентні переваги щодо національних компаній. У 2022 р. найбільш привабливими для ТНК та інвесторів із країн Євросоюзу та США були такі галузі української економіки: харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів, торгівля, фінансова сфера, машинобудування, транспорт, операції з нерухомістю, фармацевтика та нафтохімічна промисловість. Сьогодні в Україні найбільша кількість ТНК представлена у переробній промисловості.

Таблиця 2.5 - Найбільші ТНК, що мають філії та спільні підприємства в Україні

Корпорація	Країна	Виробництво	Обсяги інвестицій, млн \$
McDonalds	США	Харчова промисловість	198,3
Nestle	Швейцарія	Харчова промисловість	178,5
British American Tobacco	Велика Британія	Тютюнова промисловість	166,8
British Petroleum	Велика Британія	Нафтогазова промисловість	142,6
Procter & Gamble	США	Хімічна промисловість	135,1
Shell	Нідерланди	Нафтогазова промисловість	124,9

Джерело: на основі звітностей підприємств, що опубліковані Державною податковою службою України на порталі відкритих даних.

ТНК (транснаціональні корпорації) можуть мати значний вплив на економіку України. Основні позитивні і негативні наслідки такого впливу на економіку можуть бути наступні:

Позитивний вплив:

- Залучення іноземних інвестицій, які можуть стимулювати розвиток галузей економіки України, зокрема, тих, які потребують великих інвестицій.
- Створення нових робочих місць та збільшення податкових надходжень у державний бюджет, що в свою чергу може збільшити обсяги державних витрат на соціальні потреби населення та інфраструктурні проекти.
- Впровадження нових технологій та підвищення якості продукції, що може сприяти конкурентоспроможності українських підприємств на світовому ринку.

Негативний вплив:

- Відтік капіталу з країни, оскільки ТНК можуть переносити свої прибутки до інших країн через дочірні компанії з низькими податковими ставками або використовуючи інші подібні механізми.

- Значне зменшення ролі малих та середніх підприємств, оскільки ТНК можуть мати переваги в масштабах виробництва, технологій та доступу до ринків.

- Вплив на довкілля, оскільки ТНК можуть здійснювати свою діяльність з використанням необхідних природних ресурсів та викидати в атмосферу велику кількість відходів.

Для максимізації позитивного впливу діяльності ТНК на економіку України можна вживати різноманітні заходи. Ось декілька прикладів:

- Залучення іноземних інвестицій з вимогою збереження певного рівня відсотка місцевих робочих місць та здійснення діяльності з дотриманням екологічних стандартів.

- Підтримка малих та середніх підприємств через створення сприятливого бізнес-середовища та розвиток інфраструктури для підтримки малих підприємств.

- Розвиток власного виробництва з використанням сучасних технологій та енергоефективних рішень з метою зменшення відходів та впливу на довкілля.

- Встановлення більш жорстких правил для діяльності ТНК в країні, що дозволить урізноманітнити економіку та зменшити ризик відтоку капіталу з країни.

- Підвищення компетенції місцевих підприємств та забезпечення їм доступу до нових технологій, що дозволить їм конкурувати з ТНК.

Загалом, вплив діяльності ТНК на економіку України залежить від конкретних умов та контексту, але дотримання згаданих прикладів може допомогти максимізувати позитивні наслідки та зменшити негативний вплив.

Додам, що діяльність ТНК може мати певний вплив на макроекономічні показники України, такі як ВВП, інфляція, зайнятість тощо.

Наприклад, залучення іноземних інвестицій з боку ТНК може позитивно вплинути на збільшення ВВП та зниження безробіття, але при цьому може збільшити інфляцію через підвищення попиту на товари та послуги.

Крім того, діяльність ТНК може мати вплив на податкові надходження до бюджету. З одного боку, вони можуть сплачувати значні суми податків, а з іншого - можуть використовувати різні податкові лазівки для зменшення свого податкового навантаження.

Кока-Кола має дуже позитивний вплив на українське суспільство через чисельні проекти у сфері корпоративної соціальної відповідальності. Вони допомагають громадам, купують продукцію у місцевих постачальників, і таким чином підтримують інші українські бізнеси. Окрім того, сьогодні ми дізнались, що чисельні працівники Кока-Кола допомагали у роботі Урядового контактного центру з питань COVID. Отже, на мою думку, Кока-Кола робить значний внесок у добробут суспільства та України.

Український офіс Coca-Cola продовжує діяльність у країні, надаючи допомогу в умовах війни. Кока Кола Беверіджиз Україна — українська філія грецької компанії Coca-Cola Hellenic, що займається виробленням напоїв під брендами, що належать The Coca-Cola Company. Філію відкрито 1992 року. Перший завод відкрився у Львові 1994 року.

За 30 років діяльності в економіку України залучено \$490 млн іноземних інвестицій. 573 мільйони гривень податків та зборів було сплачено компанією у бюджет країни у 2021 році. [42].

Під час війни Coca-Cola HBC залишається працювати в Україні, надаючи таку допомогу:

- 1 мільйон євро компанія виділяє Товариству Червоного Хреста, щоб допомогти з нагальними потребами в Україні.
- Колеги з інших країн роблять фінансові пожертви та надають напої, щоб організувати гуманітарну допомогу на кордонах, працюють волонтерами.

Результати внеску компанії Coca-Cola в економіку та суспільство за 2020 рік в цифрах

11,3 млрд грн надходжень у державну скарбницю. Ця сума є внеском у показник номінального ВВП України і становить 0,27% ВВП. У неї включається додана вартість, яка утворюється безпосередньо на Кока-Кола, так і додана вартість, що виникає внаслідок діяльності Кока-Кола на ринку України;

71% від бюджету усіх закупівель спрямовано вітчизняним постачальникам;

Більше 8 мільйонів гривень було надано на забезпечення життєво необхідним обладнанням семи лікарень по всій Україні за підтримки гранту Фондації Кока-Кола;

Працівники компанії Coca-Cola у якості волонтерів прийняли близько 2500 звернень на Урядовій «гарячій лінії» з питань COVID-19;

43% випущеної на ринок Системою Кока-Кола упаковки, що становить 9297 тон, було зібрано та відправлено на переробку;

1 мільйон 440 тисяч гривень отримали жінки-підприємці на розвиток власного бізнесу за підтримки грантів Фондації Кока-Кола. [43].

Повний внесок за кожним із показників містить, окрім ефекту від безпосередньої діяльності Системи Компаній Кока-Кола в Україні, також непрямі та опосередковані види внесків.

Прямий внесок відображає безпосередній внесок у ВВП України у вигляді оплати праці працівникам Компанії та сплати податків до бюджетів.

Непрямий внесок – це сума оплати праці, податків та прибутку прямих постачальників та торговельних партнерів, яка пов'язана із закупівлями Компанії та маржею від продажу її продукції.

Непрямий внесок I кола виникає внаслідок витрат на закупівлю товарів та послуг у місцевих постачальників та доходів торговельних партнерів від продажу нашої продукції. Завдяки цьому місцеві постачальники послуг та торговельні партнери отримують доходи. З цих доходів прямі партнери Компанії сплачують заробітну плату своїм працівникам, податки та отримують прибуток.

Непрямий внесок II і III кола виникає внаслідок того, що безпосередні бізнес-партнери Системи Компаній закупають товари і послуги у інших підприємств, а ті – у ще інших. Таким чином, ефект від витрат Компанії та торговельної маржі поширюється по ланцюгу «попит – виробництво» в економіці України.

Опосередкований внесок виникає внаслідок додаткового попиту домогосподарств. Отриману оплату за працю працівники Системи Компаній, а також працівники партнерів I, II та III кола витрачають на споживчому ринку. Крім

того, істотна частина податків, що їх сплачує до бюджету безпосередньо Компанія та її бізнес-партнери з доходів від співпраці, також перерозподіляється через бюджет на виплати заробітної плати та соціальної допомоги домогосподарствам. Витрати домогосподарств створюють додатковий попит на виробництво в економіці, а отже роблять внесок у ВВП, що є опосередкованим ефектом. Оцінювання внеску Системи Компаній Кока-Кола в економічний розвиток України виконано для 2020 року. В основу розрахунку покладено дані Компанії щодо витрат на оплату праці, податки, закупівлю то-варів і послуг у місцевих постачальників, оцінювання маржі торговельних підприємств від продажу продукції Системи Компаній Кока-Кола в Україні. Для аналізу того, як початкові витрати Компанії розподіляються в економіці України, використано модель «витрати – випуск» в основних цінах за 2018 рік (останні доступні розгорнуті таблиці на час підготовки звіту).

Найбільша частка у структурі загального економічного впливу припадає на непрямий ефект першого кола, що відображає додану вартість прямих постачальників, а також партнерів Системи Компаній Кока-Кола у галузях торгівлі та сектору громадського харчування (рис.2.7).

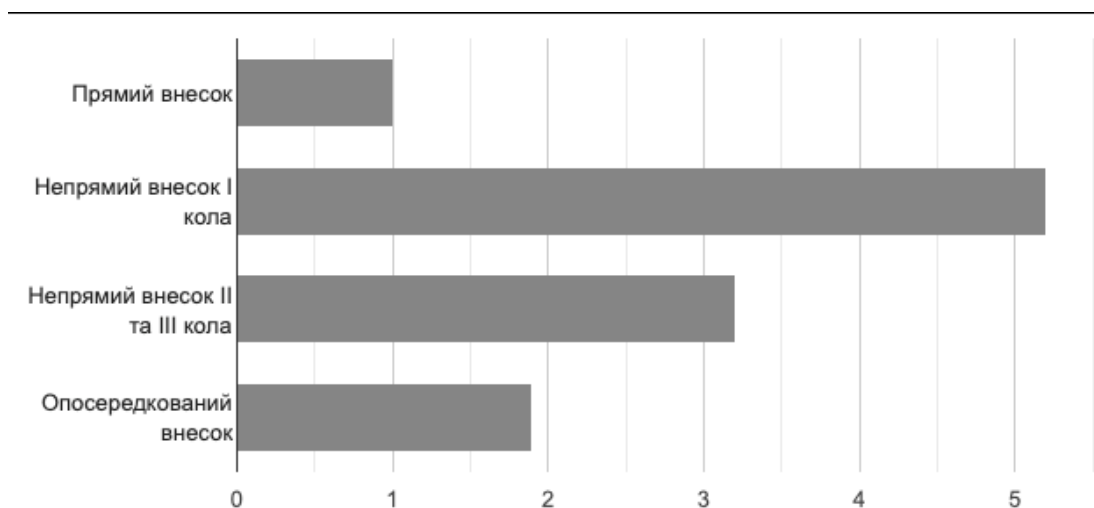

Рисунок 2.7 - Прямий, непрямий та опосередкований внесок системи компаній Кока-Кола в Україні, млрд.грн
Джерело: побудовано автором за даними [43]

Компанія Nestlé розпочала свою діяльність в Україні у 1994 році з відкриття представництва. Відтоді компанія просуває такі міжнародні бренди, як NESCAFÉ, Nesquik, Nuts, Friskies, KitKat та ін. У 1998 році Nestlé S.A. придбала контрольний

пакет акцій ЗАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч», а з 2018 року володіє 100% акцій підприємства.

У травні 2003 року в Києві засновано ТОВ «Нестле Україна». Наприкінці 2003 року Nestlé S.A. придбала 100% акцій підприємства «Волиньхолдінг» (ТМ «Торчин»). У 2010 році Nestlé S.A. придбала ТОВ «Техноком», виробника продуктів швидкого приготування під ТМ «Мівіна».

У 2012 році у Львові було створено Nestlé Business Service (NBS Europe), що є одним із п'яти сервісних центрів Nestlé у світі та надає послуги з підтримки підрозділів компанії Nestlé у більш ніж 40 країнах світу. [44]. (Додаток А)

ТНК Nestle стала одним із потужних інвесторів в економіку України. Так, на території нашої країни було побудовано три масштабні заводи (фабрики) (у Торчині недалеко від Луцька, Харкові та Львові), склади та бізнес-центр у Львові. Також було започаткована мережа представництв за ключовими регіонами України, які керуються головним офісом у Києві та забезпечують робочими місцями близько 5500 громадян України.

Як зазначається на офіційному сайті ТОВ «НЕСТЛЕ УКРАЇНА», фабрики компанії, які розміщені на території України працюють переважно на українській сировині та пакувальних матеріалах (їх частка станом на 2020 рік становила 70% та використовувалася на фабриках «Світоч», «Волиньхолдінг» та «Техноком»), тоді як імпортна сировина становила близько 30%. Дане співвідношення свідчить про позитивний вплив діяльності філіалів ТНК Nestle на економіку України, адже компанії стимулюється розвиток вітчизняного агропромислового сектору та популяризується його продукція шляхом імпорту готових товарів закордон із зазначенням того, що вони були виготовлені із використанням української сировини. Слід зазначити, що продукція торгових марок NESCAFÉ, Nesquik, Coffee-mate, Nuts, KitKat, Lion, Purina, Gerber, «Світоч», «Торчин» та «Мівіна» не тільки активно продається, а й виготовляється на території України із використанням потужностей ТНК Nestle розміщених на території нашої держави.

При цьому основними видами діяльності ТОВ «НЕСТЛЕ УКРАЇНА» є просування та реалізація на українському ринку продукції ТНК Nestlé. Розглянемо основні показники фінансово-господарської діяльності ТОВ «НЕСТЛЕ УКРАЇНА»

Таблиця 2.6 - Основні показники фінансово-господарської діяльності ТОВ «НЕСТЛЕ УКРАЇНА»

№ п/п	Найменування показника	2018	2019	2020
1	Усього активів	2449733	2683890	2869945
2	Основні засоби	188394	191091	315907
3	Запаси	590645	572830	704325
4	Грошові кошти та їх еквіваленти	190611	285900	144778
5	Нерозподілений прибуток	(3291450)	(2925287)	(3808295)
6	Власний капітал	(3290650)	(2924487)	(3807495)
7	Зареєстрований капітал	800	800	800
8	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	3702050	3300886	395373
9	Поточні зобов'язання і забезпечення	2038333	2307491	6282067
10	Чистий фінансовий результат	163325	339408	804152

Джерело: побудовано автором за даними [45].

Хоча незважаючи на всі складнощі, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ТОВ «НЕСТЛЕ УКРАЇНА» у 2020 році склав 9 503 628 тис. грн.

У березні 2022 року Nestle призупинила капітальні інвестиції в Росії через її вторгнення в Україну.

З першого дня війни Nestlé надає гуманітарну допомогу необхідними харчовими продуктами й напоями для українців та їхніх домашніх улюбленців. З початку повномасштабного вторгнення компанія передала на допомогу понад 4000 т. продукції на суму понад 480 млн.грн. для підтримки українців як усередині країни, так і в сусідніх державах, де перебувають українські біженці.

Nestlé інвестує 40 млн швейцарських франків (\$39,4 млн) у відкриття нового виробничого майданчика у Смолигові Волинської області. Швейцарська компанія вирішила розширити виробництво вермішелі в Україні, йдеться у пресрелізі

Як зазначили в Nestlé, разом із фабрикою в Торчині виробнича мережа на Волині стане європейським регіональним хабом компанії для категорії кулінарних продуктів.

Компанія заявила, що в хабі буде працевлаштовано 1500 людей на виробництві, яке забезпечуватиме постачання продукції на ринок України та на інші європейські ринки.

«Це важливий крок для Nestlé, зроблений у дуже складний для країни час. Ми прагнемо створити хаб із виробництва харчових та кулінарних продуктів, забезпечуючи додаткові робочі місця й задовольняючи потреби українців і громадян інших європейських країн у високоякісних продуктах», – заявив Алессандро Дзанеллі, гендиректор Nestlé в Україні та Південно-Східній Європі.

Українські ТНК: сучасний стан та перспективи розвитку

Українські ТНК є важливим гравцем на внутрішньому ринку та на міжнародній арені. Протягом останніх років вони пройшли складний шлях розвитку, але залишаються досить конкурентоспроможними та активно розвиваються в умовах глобалізації та технологічного розвитку.

Серед найбільших українських ТНК можна виділити такі компанії, як "Метінвест", "Укрнафта", "Приватбанк", "Фоззі Фудс", "Київстар", "Мрія Агрохолдинг" та інші. Більшість з них є лідерами своїх галузей на внутрішньому ринку, а деякі успішно працюють на міжнародному ринку.

Основні галузі, у яких розвиваються українські ТНК, - це металургія, нафтогазова промисловість, харчова промисловість, телекомунікації, сільське господарство та інші. Досягнення українських ТНК полягають у впровадженні сучасних технологій, розширенні асортименту продукції та послуг, покращенні якості та інших аспектів їх діяльності.

Однак, водночас, українські ТНК зіткнулися зі складними викликами та проблемами, такими як неповноцінність інфраструктури, нестабільність

законодавчого середовища, корупція, високі податки та інші складнощі, що ускладнюють їх розвиток та конкурентоспроможність.

З метою подальшого розвитку українських ТНК необхідно забезпечити сприятливі умови для їх діяльності та знизити ризики для інвесторів. Для цього потрібно здійснити ряд реформ, зокрема, у сфері оподаткування, права власності, власності на землю та інших. Також важливо сприяти створенню сприятливого бізнес-клімату та залученню інвестицій, які б допомогли підтримати конкурентоспроможність українських ТНК та підвищити їх рівень розвитку.

Одним із напрямів розвитку українських ТНК є їх міжнародна експансія. Україна має потужний потенціал для експорту своєї продукції на міжнародні ринки, а українські ТНК мають достатньо досвіду та ресурсів для здійснення таких проектів. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити сприятливі умови для експорту, зокрема, шляхом зменшення тарифних бар'єрів та забезпечення якості продукції.

Окрім того, українські ТНК можуть розвиватися за допомогою створення стратегічних партнерств з іноземними компаніями. Такі партнерства можуть стати потужним каталізатором розвитку вітчизняного бізнесу та сприяти передачі технологій та знань.

Для досягнення цих цілей українські ТНК повинні зосередитися на розвитку своїх конкурентних переваг, включаючи високу якість продукції, інноваційність, ефективність виробництва, надійність та ефективність управління. Крім того, важливо активно застосовувати сучасні технології та використовувати цифрові інструменти для управління бізнесом та збільшення його ефективності.

Напрямки розвитку українських ТНК можуть бути різними, в залежності від галузі та стратегії кожної компанії. Наприклад, одним з перспективних напрямків є розвиток вітчизняного аграрного сектору, зокрема, шляхом впровадження новітніх технологій та збільшення експортного потенціалу. Іншим напрямком може стати розвиток високотехнологічного сектору, зокрема, розробка та виробництво електромобілів, сонячних батарей, вітрових турбін та інших високотехнологічних продуктів.

Окрім того, важливо звернути увагу на соціальну відповідальність українських ТНК. Сьогодні споживачі все більше уважні до того, які цінності пропагує компанія та як вона поводить себе у відношенні до соціальних проблем. Тому українські ТНК повинні бути свідомі своєї відповідальності перед суспільством та приймати активну участь у соціальних проектах та програмах.

ВИСНОВКИ

Глобалізація світової економіки є невід'ємною частиною сучасного світу і має значний вплив на економіку, суспільство і політику країн. Її сутність полягає в процесі інтеграції економік різних країн і створення єдиної глобальної економічної системи.

Глобалізація проявляється через ряд ключових аспектів. По-перше, вільний рух товарів і послуг став можливим завдяки поліпшенню транспортних і комунікаційних технологій. Це призвело до збільшення міжнародної торгівлі і залежності країн від імпорту та експорту.

По-друге, глобалізація супроводжується зростанням міжнародних інвестицій. Компанії з однієї країни інвестують у підприємства та ринки інших країн, що стимулює розвиток і створення нових можливостей для бізнесу.

По-третє, глобальні корпорації займають важливу роль у глобальній економіці. Вони мають філії та виробничі потужності в різних країнах, що дозволяє їм ефективно використовувати ресурси та отримувати переваги, що пропонуються різними ринками.

По-четверте, глобалізація призводить до розвитку фінансового сектору. Міжнародні фінансові ринки стають все більш зв'язаними, що може мати як позитивний, так і негативний вплив на стабільність економік країн.

Нарешті, технологічний прогрес і цифрова революція грають важливу роль у глобалізації. Завдяки інформаційним технологіям, зв'язку та інтернету, спілкування та обмін інформацією стають набагато простішими, що сприяє глобальній взаємодії і співпраці.

Враховуючи ці прояви, можна зробити висновок, що глобалізація світової економіки має різні наслідки. Вона стимулює економічне зростання, торгівлю, інновації та культурний обмін, але також може призводити до нерівності, втрати робочих місць і впливати на соціальну та екологічну сфери.

В умовах глобалізації важливо розуміти її сутність та прояви, а також приймати належні політичні, економічні та соціальні рішення для забезпечення стійкого і справедливого розвитку усіх країн та громадського благополуччя.

Транснаціональні корпорації (ТНК) є ключовими суб'єктами глобалізації світової економіки. Вони відіграють важливу роль у зміні економічного ландшафту, торгівлі, інвестиціях та технологічному розвитку. ТНК мають глобальну присутність, інвестують в різні країни та контролюють значну частку світової торгівлі. Вони також є джерелом інновацій та технологічного прогресу. Однак, велика влада ТНК може також впливати на соціальні, економічні та політичні аспекти країн та регіонів, і ставлення до них може бути суперечливим.

Вплив транснаціональних корпорацій (ТНК) на розвиток і глобалізацію світової економіки має важливе значення і проявляється у різних формах:

Глобальна присутність: ТНК мають філії та операції в багатьох країнах, що дозволяє їм впливати на економічні процеси по всьому світу.

Інвестиції: ТНК здійснюють значні інвестиції в різні країни, сприяючи економічному зростанню, створенню робочих місць і передачі технологій.

Технологічний прогрес: ТНК є джерелом інновацій та технологічного розвитку, їх діяльність сприяє покращенню продуктивності та конкурентоспроможності.

Торгівля: ТНК мають значний вплив на світову торгівлю, вони контролюють велику частку ринків і виробництва.

Вплив на національні економіки. Вплив ТНК може мати як позитивні, так і негативні наслідки для національних економік, залежно від того, як вони взаємодіють з місцевими громадами та дотримуються принципів соціальної відповідальності.

Регулювання: Важливо розробити ефективні механізми регулювання та нагляду за діяльністю ТНК, щоб забезпечити справедливу конкуренцію, стійкий розвиток та врахування інтересів всіх зацікавлених сторін.

Так як, роль ТНК у розвитку і глобалізації світової економіки важко переоцінити. Їх вплив має двобічні наслідки, тому важливо забезпечити баланс між

корпоративними інтересами та потребами суспільства. Необхідність ефективного регулювання та забезпечення прозорості є ключовими факторами для забезпечення сталих та справедливих результатів у глобальній економіці.

Ключові тенденції і масштаби інвестиційної та торговельної діяльності провідних міжнародних транснаціональних корпорацій можна узагальнити наступним чином:

Зростання обсягів інвестицій: Провідні міжнародні ТНК збільшують свої інвестиції в різні країни, спрямовуючи значні фінансові ресурси на розвиток нових ринків, технологій та виробництва.

Розширення географії діяльності: ТНК активно розширюють свою присутність по всьому світу, вкладаючи в економіки різних країн та відкриваючи нові філії і підрозділи.

Зміна галузевої структури: Спостерігається зміна пріоритетних галузей для інвестицій ТНК. Наприклад, виникають нові інноваційні сектори, такі як інформаційні технології, зелена енергетика та біотехнології, що привертають значну увагу транснаціональних корпорацій.

Роль розвинутих країн: Провідні міжнародні ТНК зазвичай мають свої коріння в розвинутих країнах, і вони продовжують мати значний вплив на світову інвестиційну та торговельну активність.

Збільшення міжнародного обсягу торгівлі: ТНК виконують ключову роль у глобальній торгівлі, сприяючи збільшенню обсягів міжнародних торговельних операцій і створюючи складні ланцюжки постачання товарів та послуг.

Вплив на розвиток країн-отримувачів: Діяльність може сприяти створенню робочих місць, перенесенню технологій та економічному зростанню, але також може викликати проблеми, пов'язані з експлуатацією ресурсів, нерівним розподілом прибутків та соціальними наслідками.

Таким чином, інвестиційна та торговельна діяльність провідних міжнародних ТНК є важливим фактором глобалізації світової економіки. Розвиток ефективних механізмів регулювання та сприяння сталому та справедливому

розвитку стає ключовим завданням для забезпечення взаємовигідних результатів для всіх зацікавлених сторін.

Вплив компаній Walmart, Volkswagen, Toyota і Samsung на розвиток світової економіки можна охарактеризувати наступним чином:

Walmart: Як найбільший роздрібний ланцюг у світі, Walmart має значний вплив на глобальну торгівлю та ланцюжки постачання. Його ефективність у виробництві, логістиці та маркетингу сприяють зниженню цін для споживачів і стимулюють розвиток інших галузей.

Volkswagen: Як один з найбільших автовиробників у світі, Volkswagen впливає на глобальний автомобільний ринок. Інвестиції в нові технології та екологічні рішення впливають на розвиток сучасних автомобільних технологій і сприяють сталому розвитку галузі.

Toyota: За свою інноваційну технологію та якісну продукцію, Toyota впливає на автомобільну промисловість та зелений рух. Компанія впроваджує ефективні рішення в галузі електромобілів та гібридних автомобілів, що сприяє зменшенню викидів і поліпшенню екологічної сталості.

Samsung: Як провідний гравець в галузі електроніки та інформаційних технологій, Samsung впливає на глобальний ринок технологій та електроніки. Інноваційні продукти та рішення, такі як смартфони, телевізори та електронні компоненти, змінюють спосіб, яким ми взаємодіємо з технологією.

В цілому, ці чотири компанії мають значний вплив на світову економіку через свою велику масштабність, інновації та глобальну присутність. Їх діяльність сприяє розвитку галузей, створенню робочих місць та просуванню технологічного прогресу. Проте, вони також стикаються з викликами, пов'язаними з екологічними питаннями, конкуренцією та соціально-економічними впливами, які потребують уважного вирішення.

ТНК, які працюють в Україні (McDonald's, Nestle, British American Tobacco, British Petroleum, Procter & Gamble і Shell) мають суттєвий вплив на її економіку

McDonald's: Як міжнародна мережа швидкого харчування, McDonald's має присутність в Україні і впливає на галузь ресторанного бізнесу. Вона створює робочі місця, сприяє розвитку постачальників продуктів харчування та споживає місцеві ресурси.

Nestle: Як один з найбільших виробників продуктів харчування, Nestle також має присутність в Україні. Вона вносить інвестиції в галузь харчової промисловості, сприяє розвитку місцевих фермерів та виробників сировини.

British American Tobacco: Як одна з найбільших тютюнових компаній у світі, British American Tobacco має певний вплив на тютюнову галузь в Україні. Вона вносить інвестиції, створює робочі місця, але також сприяє споживанню тютюну і може мати вплив на здоров'я населення.

British Petroleum: Як міжнародна нафтова компанія, British Petroleum має інвестиції в енергетичний сектор України. Вона бере участь у видобутку нафти та газу, сприяє енергетичній безпеці країни, але також стикається з екологічними викликами.

Procter & Gamble: Як міжнародний виробник товарів споживання, Procter & Gamble має присутність на українському ринку. Вона виробляє та постачає різноманітні товари, що сприяє розвитку роздрібної торгівлі та споживчого сектору.

Shell: Як міжнародна нафтова і газова компанія, Shell має вплив на енергетичний сектор України. Вона інвестує в видобуток та розподіл нафти та газу, сприяє енергетичній безпеці країни, але також повинна враховувати екологічні аспекти своєї діяльності.

Вплив цих компаній на економіку України дуже великий та має свої очікувані та викликові аспекти. Вони створюють робочі місця, привносять інвестиції, сприяють розвитку галузей та місцевих підприємств. Однак, також важливо враховувати соціальні, екологічні та економічні наслідки їх діяльності і розвивати політику, спрямовану на сталість та справедливість.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Economic Globalization. URL: <https://www.wita.org/ustrade/basics-of-trade/economic-globalization/> (дата звернення: 25.04.2023)
2. Дж. Сорос. Криза глобального капіталізму. -К.: Основи, 1999. - 259 с.
3. Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. — К.: КНЕУ, 2001. - 734 с.
4. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. - К.: Наукова думка, 1998. - 390 с.
5. Globalizations Manifestations Political Science. URL: <https://unacademy.com/content/cbse-class-12/study-material/political-science/globalizations-manifestations-political-science/>(дата звернення: 27.04.2023)
6. Мартин Г. -П., Шуман Х. Западня глобалізації: атака на процвітання и демократію / Пер. с нем. — М.: Изд. дом "АЛЬПИНА", 2001. - 268 с.
7. Пахомов Ю. М., Лук'яненко Д. Г., Губський Б. В. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі. — К.: Україна, 1997. - 265 с
8. Скаленко О. Глобальні резерви поступу (інформація, інтелект, інновації), - К.: Основи, 2000. - 398 с
9. Globalization Meaning. URL: <https://www.wallstreetmojo.com/globalization/>.(дата звернення: 29.04.2023)
10. Україна і світове господарство. Взаємодія на межі тисячоліть. Навч. посібник / А. С. Філіпенко, Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник та ін. — К.: Либідь, 2002. - 764 с
11. Economic Integration Definition and Real World Example. URL: <https://www.investopedia.com/terms/e/economic-integration.asp> (дата звернення: 30.04.2023)
12. The global economic system is in dire need of an overhaul. URL: <https://unctad.org/news/blog-global-economic-system-dire-need-overhaul>(дата звернення: 1.05.2023)

13. The role of transnational corporations in the world economy. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/role-transnational-corporations-world-economy-krystsina-lapko/>(дата звернення: 1.05.2023)

14. TNC's and Society: Destroying our people and planet. URL: <https://sites.manchester.ac.uk/global-social-challenges/2022/07/06/tncs-and-society-destroying-our-people-and-planet/>(дата звернення: 1.05.2023)

15. *Грязнова А.Г., Чечелева Т.В.* та ін. Экономическая теория национальной экономики и мирового хозяйства (политическая экономия). Учеб. пособие. – М. – 1997. – 344 с.

16. *Щербина О.В.* Проблеми глобалізації світової економіки // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип. 12 / Наук. ред. І.К. Бондар. – К., 2001. – 168 с. (Ст. 14-17)

17. Павленко І.І. Міжнародна торгівля та інвестиції: навч. посіб./ І.І. Павленко, О.В. Варяниченко, Н.А. На□ вроцька. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 256 с.

18. Терехова В.А. Направления исследований по гармонизации учета в современных условиях. // Международный бухгалтерский учет. – 2004. – 6(66).

19. Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.Г., Макогон Ю.В. та ін. Міжнародна економіка: Навчальний посібник. – Вид.2-ге, перероб. та доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 672 с.

20. International tax reforms and sustainable investment. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2022_overview_ru.pdf(дата звернення: 3.05.2023)

21. Establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/452/oj>(дата звернення: 3.05.2023)

22. Transnational corporations in the global world economic environment. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/82283168.pdf>(дата звернення: 3.05.2023)

23. The role of transnational corporations in the world economy. URL: http://confcontact.com/2013_04_04_dnu/64_Svynarenko.htm (дата звернення: 3.05.2023)

24. Коронавірус в цифрах: як змінилася світова економіка. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51994936> (дата звернення: 5.05.2023)

25. "COVID-19 and International Trade". URL: ec.europa.eu (дата звернення: 8.05.2023).

26. "COVID-19 and Foreign Direct Investment". URL: unctad.org (дата звернення: 8.05.2023)

27. "World Economic Outlook" . URL: imf.org (дата звернення: 8.05.2023)

28. "OECD Economic Outlook". URL: oecd.org (дата звернення: 8.05.2023)

29. "The Great Reset". URL: weforum.org (дата звернення: 8.05.2023)

30. The Impact of FDI on Growth in Developing Countries: An African Experience. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/5a79/2039bc0151eb4178916423d2a924358e2f63.pdf> (дата звернення: 10.05.2023)

31. Fortune Global 500. URL: <https://fortune.com/global500/2022/search/>. (дата звернення: 11.05.2023)

32. Побоченко Л. М. Аналіз інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій. Наукові журнали Національного Авіаційного університету. 2013. ;

33. Найбільша угода за всю історію: Microsoft купує Activision Blizzard за \$68,7 млрд. URL: <https://life.fakty.com.ua/ua/tekhnolohii/najbilsha-ugoda-za-vsyu-istoriyu-microsoft-kupuye-activision-blizzard-za-687-mlrd/> (дата звернення: 14.05.2023)

34. Єврокомісія запропонувала обмежити доступ на ринок ЄС іноземних компаній, які субсидує держава. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/742026.html> (дата звернення: 14.05.2023)

35. Невизначеність та рецесія знизять обсяги світових ПІІ, UNCTAD. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/news/15-06-22/> (дата звернення: 15.05.2023)

36. Щодо підсумків світової торгівлі у 2020 р. та перспективи на 2021 р.
URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-04/zovnishnya-torgivlya-2020.pdf> .
(дата звернення: 17.05.2023)

37. Global investment flows flat in 2019, moderate increase expected in 2020.
URL: <https://unctad.org/news/global-investment-flows-flat-2019-moderate-increase-expected-2020> (дата звернення: 17.05.2023)

38. Fortune Global 500–2021. URL: <https://fortune.com/global500/> (дата звернення: 17.05.2023)

39. Global Top 100 companies by market capitalization-2021. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/publications/assets/pwc-global-top-100-companies-2021.pdf> (дата звернення: 17.05.2023)

40. Stoller K. (2020) The world`s best emploers. URL: <https://www.forbes.com/lists/worlds-best-employers/#282897f31e0c> (дата звернення: 21.05.2023)

41. Direct Investment by Country and Industry. URL: <https://www.bea.gov/news/2021/direct-investment-country-and-industry-2020> (дата звернення: 21.05.2023)

42. «Кока-Кола» в Україні: яка позиція компанії в умовах війни?. URL: <https://allretail.ua/news/76990-koka-kola-v-ukrajini-yaka-poziciya-kompaniji-v-umovah-viyni>

43. Звіт зі сталого розвитку «Кока-Кола» URL: https://www.coca-cola.ua/content/dam/one/ua/uk/pdf-files/Sustainability_report_2020_ukr.pdf (дата звернення: 24.05.2023)

44. Nestlé інвестує майже \$40 млн у нове виробництво на Волині. URL: <https://forbes.ua/news/nestle-investue-mayzhe-40-mln-u-nove-virobnitstvo-na-volini-12122022-10404> (дата звернення: 24.05.2023)

45. Товариство з обмеженою відповідальністю «НЕСТЛЄ УКРАЇНА»
Фінансова звітність згідно з МСФЗ.URL :
<https://www.nestle.ua/sites/g/files/pydnoa316/files/2021->

05/ТОВ%20Нестле%20Україна_Фінансова%20звітність%20за%202020_рік%20зі%20Звітом%20незалежного%20аудитора.pdf(дата звернення: 24.05.2023)

46. Транснаціональні корпорації. URL: <https://naurok.com.ua/doslidzhennya-na-temu-transnacionalni-korporaci-75679.html> (дата звернення: 24.05.2023)

47. Глобальний ринок злиття і поглинання (M&A) в цифрах: 2022. URL: <https://inventure.com.ua/uk/analytics/investments/globalnij-rinok-zlittya-i-poglinannya-manda-v-cifrah:-2022>. 25.05.2023)

48. Світове Господарство . URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Світове_господарство (дата звернення: (24.05.2023)

ДОДАТКИ

Додаток А

Рисунок 2.7 - Філіали та представництва ТНК Nestlé в Україні

Джерело: побудовано автором за даними [45].

Ім'я користувача:
Міжнародної торгівлі і маркетингу Іщенко Анна

ID перевірки:
1015392927

Дата перевірки:
02.06.2023 13:31:09 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
02.06.2023 13:33:27 EEST

ID користувача:
100005724

Назва документа: Чеботок К.К. Вплив діяльності ТНК на процеси економічної глобалізації

Кількість сторінок: 59 Кількість слів: 13397 Кількість символів: 97787 Розмір файлу: 563.43 KB ID файлу: 1015057376

17% Схожість

Найбільша схожість: 5.58% з Інтернет-джерелом (<http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6570/52.pdf?sequ>)

15.2% Джерела з Інтернету

303

Сторінка 61

7.87% Джерела з Бібліотеки

331

Сторінка 63

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

287